

236719c

Ք Ա Մ Ա Ն Չ Ա

Էսպես Արուօթինի ապամ, քրոնիկոնի 447ին:

Ա. (1)

Այն տազի մեշը գովամ՝ դուն թամամ դասն իս, քամա՛նչա,
Նաքա մարթ քիզ չի կանա տե սնի, դուն նրա պասն իս, քամա նչա,
Ղաստ* արա՛ էլ լավ օրերու էդիվը հասնիս, քամա նչա,
Քեզ ինձնից օ՛վ կանա խըլի, աշուղի բասն իս, քամա՛նչա:

Անգաճըդ էրծաթեն պիտի, գըլուխըդ ջավահիր քարամ,
Կուրըդ շիրմայեմեն պիտի, փուրըդ սադափով նահշ արամ,
Սիմըդ օսկեն քաշամ պիտի, էրկաթըդ փանջարա արամ,
Օչ օվ ղիմեթըդ չի գիդի, լալ ու այմասն իս, քամա նչա:

---

* Բառակզբում և բառամիջում ղ տաղը (նշանով) պետք է արտասանել որպես վրացական ջ, կամ արաբական ج: Ծ. խ.:

Ծիպուտը վարահնած պիտի, թահր ունենա հագար ոանգով,
Զարըդ ոաշի կուդեն պիտի. վուր դուն խոսիս քաղցրը հանգով,
Ծատին գարթուն կու լուսացնիս, շատին կու քընեցնիս բանգով,
Անուշահամ գինով լիքը՝ դո ւն օսկե թասն իս, քամա՛նչա:

Ածուդիդ էրկու կու շինիս, առաչ շահիր հափա գուզիս,
Կու մեճըրվիս այվընումը, պարապ վախտի ոափա գուզիս,
Յիփ վեր գու քաս մեջլիսումը՝ քաղցրը գող ու սափա գուզիս,
Բոլորքըդ գոգալնիք շարած՝ մեջլիսի կեսն իս, քամա՛նչա:

Ծատ տըխուր սիրտ կու խընդացնիս, կու կըտրիս հիվընդի դողը.
Յիփ քաղցրը ձայնըդ վիր կոնիս, բաց կուլի հիդըդ խաղողը,
Խալխին էս իլթիմագն արա՛՝ սսին՝ «սպրի քու ածողը»,
Քանի սաղ է Սայաթ Նովեն, շատ բան կու տեսնիս, քամա՛նչա:

[1759]

Բ .

ԹԵԳՈՒԶ ԲՈՒ ՔԱՇԸ ՄԱՐԲՐԻՏ ՏԱՆ

Գույ իս, անգին-ից, էն հանգով:

Բ (42)

Թեգուզ բու քաշը մարբրիտ տան
Բըրոյի-բըրոյի,
Թեգուզ բու քաշը ալմաս տան
Բըրոյի-բըրոյի,
Յա բ, չիմ տա, չիմ հիռացնի քի՛զ
Քու յարեմեն,
Բարեբարեմեն:

Չի մ քաշվի էկած մա՛հեմեն,
Ռադիփի տըված ա՛հեմեն,
Բըրոյի-բըրոյի,
Թեգուզ բադամ գա շա՛հեմեն,
Յա բ, չիմ տա, չիմ հիռացնի քի՛զ
Քու յարեմեն,
Բարեբարեմեն:

Թեգուզ քու քաշը ալմաս տան

Բըրույի-բըրույի,

Թեգուզ քու քաշը մարքրիտ տան

Բըրույի-բըրույի,

Յա՛ր, չիմ տա, չիմ հիռացնի քի՛զ

Քու լարենեն,

Բարեքարենեն:

ԱՐԻ, ԻՆՉ ԱՆԳԱՃ ԿԱԼ

Արութիցի ասած, ուշլամա, մայիսի 1, քրոնիկոնի. 441ին:

Գ (16)

Արի՛, ինձ անգամ կա՛լ, ա՛լ դիվանա սիրտ,
Հայա սի ռե, ադար սի ռե, ար սի՛րե.
Աշխարքըս քունն ըլի, ի՛նչ պիտիս տանի,
Աստված սի՛րե, հոքի սի բս, յար սի ռե:

Էն բանն արա, վոր աստըճու շարքումն է,
Խրրատնիրը գըրած՝ Հարանց վարքումն է.
Յիրիք բան կա՛ հոքու մարմնու կարքումն է՝
Գիր սի՛րե, դալամ սի՛րե, դավթար սի՛րե:

Յի՛կ, ա ռի, սի՛րտ, մի՛ կենա մե դամաղի,
Հալալ մըտիկ արա հացի ու աղի.
Հենց բան արա՛ մարթ վըրեդ չը ծիծաղի
Խըրատ սի՛րե, սարըր սի՛րե, շար սի՛րե:

Հընպարտութիւն չանիս՝ դուր գու քաս տերիդ,
Խոնարութիւն ա ըա կանց քիզ դեվերիդ,
Աստված դիփունանցը մին հոքի էրիտ.
Ախկատ սի՛րե, հոնադ սի՛րե, տար սի՛րե:

Սայաթ Նովա, էրնեկ քիզ, թե է ս անիս՝
Հոքուդ խաթրի մարմնուդ ումբը կես անիս,
Թե գուզիս, վուր դադաստան չը տեսանիս՝
Վանք սի՛րե, անապատ սի՛րե, քար սի՛րե:

[1753]

ՎՈՒՆՑ ՕՐ ՎՈՒՐ ԴԱՐԻՔ ԲՈՒԼՔՈՒԼԸ

Էսպես Դիքա ու յինգիդունիայի հանգում, որ մուսադասի կասին. Արութինի ասած, քրոնիկոնի 446ին:

Գ (80)

Վունց օր վուր դարիք բուլբուլը մե տարով բաղին կարոտ է, էնենց գու լա քու սիրողը ձեռիդ յարաղին կարոտ է. Դուն ուրիշի հիդ մի՛ խոսի, քու ճուրտը աղին կարոտ է. Հասիլ է ծուցիդ շամամը՝ օսկե թաբախին կարոտ է:

Մե գադ չը կա՛ գուման ածիմ, ասիմ, էն նըման է գունքըդ, Անդալամ անգարնիշ քաշած օսկու պես է փայլում ունքըդ, Բոյեմեդ չուրս մատն ավելի լըցվիլ է դոշդ ու թիկունքըդ, Զարով, արբեշումով հուսած մագիրըդ շաղին կարոտ է:

Դուն խոմ է ն գլխեն գոված իս, յիս քիզ նուրմեկ գովիմ, ա՛րի. Ծուցըդ վարադնած հուջրա է, հուտ ունե մուշկ ու ամբարի, Յիրիք հարուր վացունուվից ամեն անդամըդ դարարի, Կուտըդ շիշմատ. մատնիրըդ մում՝ բըրուլե ճաղին կարոտ է:

Յիս է՛լ ուրիշի յար չիմ սիրի, աշխարումըս դուն իս իմը,
Թե մե շափաթ քիզ չիմ տեսնի, կու կըտրիմ քամանչի սիմը,
Թեգուզ թաքավուրը կանչե, թեգուզ Լողըման հեքիմը,
Վո՛ւր մե դարդըս կու հասկանան՝ դուգունըս դաղին կարոտ է:

Գիշիր-ցերեկ ման իմ գալի էշխեդ յանա-յանա, գո՛գալ,
Անգան ա՛րա, մատաղ իմ քիզ, մե քիչ կամաց գըսա, գո՛գալ.
Աշխարըս ո՛ւմն է մընացի, վուր ինձ ու քիզ մընա, քոգւյ.
Մուգաւ մեռա վ Սայաթ Նովեն, անգանըդ խաղին կարոտ է:

ՄԵ ԽՈՍԿ ՈՒՆԻՄ ԻԼԹԻՄԱԶՈՎ

Էս էլ ԼԸ [Դիրբա ու յինգիդունիայի] հանգում, Արութինի
[ասած], քրոնիկոնի 446ին:

Ե (31)

Մե խոսկ ունիմ իլթիմագով, անգան ա՛րա, օ՛վ անկի՛լուս,
Սըրտումըս ինթիզար ունիմ, քու տիսը բարով, անկի՛լուս,
Աջաբ քիզ ի՛նչ գեթ իմ արի՛ կենում իս խըրով. անկի՛լուս,
Աշխարս աշխարով կըշտացավ, յիս քիզանից սով, անկի՛լուս:

Մսագամ օչ օվ յար չէ՞ սիրի, էս ի՛նչ արիր, էս ի՛նչ բան ա.
Էշխեմեդ ջունուն իմ էլի, ման իմ գալի յանա-յանա,
Էս դարդեն օչ օվ չը քաշե, վուր մե դանգին չի դիմանա,
Սիրտըս լուրի պես խորվեցիր էշխիդ կըրակով, անկի՛լուս:

Դոստիրըս դուշման շինեցիր, յադերուն ինչպե՛ս դոստ անիմ,
Անցկացած օրը չիմ տեսնում, քանի գուգե վուր դաստ անիմ,
Աստված վրկա, խիստ դըժար է, գըլուխըս ինչպե՛ս դուս տանիմ,
Տիս մե փուքրր նավի նըման, քու էշխըն է ծով, անկի՛լուս:

Գուզիմ քերանըս բաց անիմ, գուլքըդ ասիմ թարիփի պես.
Տաս տարի է ման իմ գալիս փաղիշահի շարիփի պես,
Օխտը տարի էլ ման գու քամ սազը ձեռիս ^Ալարիքի պես.
Բուրա Ծահասանանըս դուն իս, էլ չունիմ ոչ օվ, անկի լուս:

Թեգուզ հազար դարդ ունենամ, յիս սըրտումըս ա՛ն չիմ ասի.
Իմ հուքմի-հեքիմը դուն իս, յիս էլ ուրիշ շահ չիմ ասի.
Սաչաթ Նովեն ասաց. զա՛լում, յիս էն մահին մահ չիմ ասի՝
Հենչաք ըի՛ դուն վըրես լաս մազըդ շաղ տալով, անկի լուս:

[1758]

ՄԵԶԼՈՒՄԻ ՊԵՍ ԿՈՐԱՎ ՅԱՐԸՍ

Էս էրկու խաղը* էն ձեռով՝ Բլբուլը նստած է վարթին,
լավ կանչեր նա վարթի համա. Արութինի ասած, ապրիլի 5,
քրոնիկոնի 445ին:

Զ (27)

Մեջլումի պես՝ կորավ յարըս,
Լեյի ջա՛ն, ման իմ գալի
Յանա-յանա:
Էրվեցավ խունի ջիգարըս,
Արնի պես աճկս է լալի
Յանա-յանա,
Յանա-յանա:

Բլբուլի նրման լացիլ իմ,
Աճկիրըս արնով թացիլ իմ,
Յանա-յանա,
Էշխեսնեդ հիվանդացիլ իմ,
Պառկած իմ դըժար հալի,

---

* Տե՛ս ԼԶ (28) խաղը:— Ծ. խ.:

Յանա-յանա,
Յանա-յանա:

Էշխեմեդ դառիլ իմ յիգ՛դ,
Հալվեցա, մաշվեցա քիզիդ,
Յանա-յանա,
Ռահմ ա բա, մե խո՛սի միզիդ,
Բե՛մորվաթ, ձե՛ն իմ տալի
Յանա-յանա,
Յանա-յանա:

Էրվում իմ, կանչում իմ ամա՛ն.
Ծուցրդ բաղ, ունքիրըդ քաման.
Յանա-յանա,
Մշխարիս մեշը քիզ նրման
Չիմ տեսած, ման իմ գալի
Յանա-յանա,
Յանա-յանա:

Մանուշակ բաց արած հովին,
Կարմի՛ր վարթ, ծաղիկ հուտովին,
Յանա-յանա,
Ծատ մի՛ լացնի Սալաթ Նովին,
Աճկի՛լուս, կըսկրծալի,
Յանա-յանա,
Յանա-յանա:

ԱՌԱՆՑ ՔԻՉ Ի՞ՆՉ ԿՈՆԻՄ

Արութիւնի [սասած], լալ ղափիւ-յարամա:

Է (21)

Առանց քիզ ի՞նչ կոնիմ սոյբարն ու սազը,
Ձեռնեմես վեր կոծիմ շանգիրը մե-մեկ,
Չունքի ուշկ ու միտկըս իրար շաղեցիր,
Փահմես կու հիոացնիմ հանգիրը մե-մեկ:

Մե դուգունը էրկու դաղին ի՞նչ անե,
Մե նոքարը էրկու աղին ի՞նչ անե,
Մե բաղմանչին էրկու բաղին ի՞նչ անե,
Փելվանդ գուզե թագա տընգիրը մե-մեկ:

Ղուրթ ին ասի փիր ուստաքար դաղիրը.
«Բաղ շինեցի, վարթը բաղից վաղիրը».
Ջարիեն յիս քաշեցի, սարիեն՝ յաղիրը.
Բաղիփ էկալ միզ, էս բանգիրը մե-մեկ:

Առանց քիզ ի՛նչ կոնիս աշխարհս մալը.
Չիս անի քալագը, չիս անի դալը,
Կու հաքնիս մագեղեն, կու հաքնիս շալը,
Կէրթամ ու ման գու քամ վանքիրը մե-մեկ:

Բըլքամ մե մարթո ոսստ գա, վոր ինձ խըրատե,
Գո՛գալ, քու էշխեմեն սիրտըս ազատե.
Կանց յոթըն իմաստնասիրացը շատ է՝
Էս քու Սայաթ Նովու քանքիրը մե-մեկ:

ԴՈՒՆ ԷՆ ԳԼԽԵՆ ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԻՍ

Էսայես Արուֆինի [ասած], քրոնիկոնի 441ին:

Ը (10)

Դուն է՛ն գըլխեն իմաստուն իս, խիլքդ հիմարին քաք մի՛ անի,
Էրագումը տեսածի հիդ միզի մե հեւար մի՛ անի,
Յիս խոմ էն գըլխեն էրած իմ, նուրմեկանց քաքար մի՛ անի,
Թե վուր, գիդիմ, բեզարիլ իս, ուրիշին սաքար մի՛ անի:

Չը կա քիզ պես հուքմի-հեքիմ, դուն Բոստումի Ջալ, թաքա՛վուր,
Ասկըդ ասկերումը գոված՝ համ դո՛ւն իս գոզալ, թաքա՛վուր,
Թե էսանց էլ սուշ ունենամ՝ գլուխս արա՛ տալ, թաքա՛վուր,
Մըտիկ արա քու ստիղծողին՝ նահախ տիղ ղազար մի՛ անի:

Յարալուն հեքիմ էնդուր գուզե՛ դիղ տալու է, ցավ տալու չէ,
Քանի գուզե արքաք ըլի՛ ղուլը աղին դավ տալու չէ,
Դուն քու սիրտը իստակ պահե, յադի խոսկը ավտալու չէ,
Ասծու սերը կանչողի պես դըռնեմեդ ջուղար մի՛ անի:

Ամեն մարթ չի՛ կանա խըմի՛ իմ ջուրը ուրիշ ջըրեն է,
Ամեն մարթ չի՛ կանա կարթա՛ իմ գիրը ուրիշ գըրեն է.
Բունհարս ավազ չիմանաս՝ քարափ է, քարուկըրեն է,
Սելավի պես՝ առանց ցամփի, դուն շուտով խարաք մի՛ անի:

Քանի գուգե քամին տանե՛ ծովեմեն ավազ չի՛ պակսի.
Թեգուգ ըլիս, թեգուգ չըլիս՝ մեջլիսներուն սազ չի՛ պակսի,
Թե կու պակսիս, քիզ կու պակսիս՝ աշխարիս մե մազ չի՛ պակսի,
Սաչաթ Նովու գերեզմանը Հինդ, Հաբաշ, Արաբ մի՛ անի:

[1753]

ՅԻՍ ՄԵ ՀՆԱՐԻՑ ԲՈՒԼԲՈՒԼԻ ՊԵՍ

Էս Արուօիճի ասած է. Հազալի: Էս էրկու խաղը* մի հանգով է, ով որ սովորի Դոստիի խաղի ձեճնով ասի, թե որ շիմանաս հարցրու թե՛ Գոզալար յի՛նաղիճա բալս, դաստա-բեդաստա թարփանուր:

Թ (8)

Յիս մե հարիբ բուբուլի պես, դուն օսկե հափազի ճրման.
Էրեսըս դի վուտիդ տակը՝ ա՛նց կաց, փիանդազի ճր՛ման.
Յա՛ր, քեզիդ խոսիլ իմ ուզում՝ շահի իլթիմազի ճրման.
Աջայիբ սուրաթի տեր իս՝ ոսնգըդ է գուլգազի ճրմաճ:

Յա՛ր, մըտիլ իս բաղշի մեշը, աջայիբ սեյրան իս անում,
Ծուխկդ արեգազի ճրման է՝ տեսնողիճ հեյրան իս անում.
Զիգարըս կըրակ իս տըվի, էրվում իս՝ բիրյան իս անում.
Վո՛ւնց մե գոզալ չէ ունեցի՝ էտ քու արած ճազի ճրման:

Հեճց իմացի, յա ր, քու հուլճ իմ, թանգ հախով գընած չըրաղ իմ,
Յա՛ր, դըռանըդ ճընգած ըլիս, օ՛վ տեսնե, ասե՛ տուսաղ իմ. .

---

* Տե՛ս Լ (7) խաղը: Ծ. խ.:

Էշխենեդ հիվանդացիի իմ, վո՛ւնց մեռնում իմ, վո՛ւնց թե սաղ իմ.
Ծովի պես ուրդան իմ տալի, գըծվիլ իմ Արագի նըման:

Օվ կու տեսնե, ջունուն կու լի, բարգ էրեսիդ խալ իս անում.
Էլ ջուքամը դո՛ւն կու քաշիս. ջուն մահիս խիալ իս անում.
Յա ր, յիս քիզ բարով իմ տալի, շուռ իս գալի, հալ իս անում,
Չունքի խոսկըդ անց է կենում բելլու՝ շահ-անդագի նըման:

Սալաթ Նովենն ասաց՝ գու լամ, չիմ լաց լի՝ թե ճար ունենամ.
Էլ յիս կու քաշիմ էս հուսեն՝ թո՛ւղ լի ահ ու զար ունենամ.
Յա՛ր, քիզ վըրենն արք ունենամ, մե լավ իխտիար ունենամ՝
Առնում, տանիմ մեջլիսները օսկեջըրած սագի նըման:

ՈՒՍԻՐ ԳՈՒ ՔԱՍ, ՂԱՐԻԲ ԲԸԼԲՈՒԼ

Արուֆինի ասած, թապիբ:

Ժ (Թ)

ՈՒ ստի՞ գու քաս, ղարիբ բըլբուլ,
Դու մի լաց լի, յի՛ս իմ լալու.
Դու վարթ պըտոե, յի՛ս գոզալին,
Դու մի՛ լաց լի, յի՛ս եմ լալու:

Ա՛րի, բըլբուլ, խո՛սի բարը,
Օխնըվի բու էկած սարը.
Քի վարթն էրից, ինձ իմ յարը,
Դու մի՛ լաց լի, յի՛ս իմ լալու:

Ման իմ գալի դիդարի հիդ,
Վունց ղարիբ բըլբուլ խարի հիդ.
Դու վարթի հիդ, յիս յարի հիդ,
Դու մի՛ լաց լի, յի՛ս իմ լալու:

Սալբբու Երման կանաչ իմ,
Յի՛կ, խո՛ւի՛ ձայնիդ ճանանչ իմ.
Դու վա՛րթ կանչե, յիս յա՛ր կանչիմ,
Դու մի՛ լաց լի, յի՛ս իմ լալու:

^
Ղարիբ բըլբուլ՝ ձայնըդ մալում,
Յիս ու դուն Էրվինք մե հալում.
Սայաթ Նովենն ասագ՝ գա՛լում,
Դո՛ւ մի՛ լաց լի, յի՛ս իս լալու:

ԽՈՍԿԻՐԸԴ ՄԱԼՈՒՄ ԻՄ ԱՐԻ

Էսպես մոխամմազ-բայաթի, Արութինի ասած:

ԺԱ (13)

Խոսկիրըդ մալում իմ սրի՝ անարատ մաքուր իս, ա՛խպեր.
Օսկե փարշումը լըցըցած անմահական ջուր իս, ա խպեր,
Խըմողը վո՛ւնց կու կըշտանա՝ դուն կաթնե ախպուր իս, ա խպեր.
Աշխարքը ծով՝ դուն մեշը նավ, ման գու քաս փըրփուր իս, ա խպեր
Վախում իմ, թե ինձ էլ էրիս՝ անհանգչելի հուր իս, ա՛խպեր.

Հուր իս՝ էշխով կըրակած,
Խոսկ իմ ասում առակած,
Իմ սիրմա-էրծաթ ախպեր՝
Օսկեջըրով վարակած:

Աջաբ միզիդ ի՞նչ իս կամում, ի՞նչ է ասում էտ քու փայլդ.
Իսկի չի՛ս գալի, չի՛ս ասում՝ աջաբ ի՞նչ է, բա՛նդա, հաւըդ.
Աստվաճ վրկա, սիրտըս էրից ջեյրանի նըման ման գալըդ.
Յիս քիզանից չի՛մ հիռանա, թեգուզ դուս գա խաթ ու խալըդ.
Թեգուզ սիրիս, թեգուզ ասիս, թե գուզե հանփուրիս, ա խպեր:

Հանփորիմ սիրով հանփոր,
Վունց օր խեչին է դաստոր.
Օվ քիզ խայան մըտիկ տա՝
Դառնա էրկու աճկով կոր:

Քիզիդ բաս օ՛վ կարա բըռնի՝ հազար բարբաթ բառ իս էի.
Խոսկիրըդ անգին ջավահիր՝ Աամավորու ճառ իս էի.
Հուտըդ աշխարըս է զավթի՝ բալասանի ծառ իս էի.
Չը կա քիզ պես էշխի ջունուն՝ կրրակ նընգած վառ իս էի.
Շատ մարթի քիզիդ կու էրիս, էտ լիզվի տեր վոր իս, ախպեր:

Վոր յիս ասիմ իմացի,
Էշխի մեչը հիմնացի.
Ինձ հուրյան բիրյան արիր,
Ասում իս թե՛ դիմացի:

Խիլքըս գըլխեմես տարիլ իս, լիրթ ու թուքըս զարդ իս արի,
Սիրտըս փուրումըս սպանեցիր, էշխեդ քիզի նարդ իս արի,
Ինձ հուրյան բիրյան շինեցիր, աջա՞ք դուն էլ դարդ իս արի,
Յիփ քի սիրով մեյման անիմ, վի կա՛ցի, թե մարդ իս, ա՛րի.
Ուրախա ցի, ուրախա ցու, չունքի միզ մոդ հուր իս, ախպեր:

Հո՛ւր իս, սիրով, սիրական,
Քիզի հուլլուդ պատվական,
Հազար թուրլու կերակուր,
Սուրփ գինի անապական:

Համաչա իմ յարի ճանփին կանգնած իմ՝ տալիս իմ դովա.
Աշխարքն աշխարով կըշտացավ, իմ սիրտը քիզանից սով ա.
Սը՛րե, շա՛ղ տու վուտիդ տակը, էշխեդ դառա հավաջովա.
Իսկի չիս գալի, չիս ասում՝ խի՛ստ իս լալիս, Սայաթ Նո՛վա,
Չըի՞ միտկըդ մուրըվիլ է, սրտումըդ պըխտուր իս, ախպեր.

Պըխտուր սիրտըդ պարզ արա,
Բլբուլի պես փարզ արա,
Աստըճուն փառք քաղկումն իմ՝
Գարդըդ խանին արզ արա:

ՇԱՏ ՄԱՐԹ ԿՈՍԵ

Էսպես վարսաղ, Արութինի ասած, մե սիրունի վրա:

ԺԲ (20)

Շատ մարթ կոսե՝ յիս յարեմեն հասրաթ իմ՝
Լեչի-Մեջլումն էլ չէ էլի է՛ս հալով.
Մարթ պիտի համաշա բերանըդ տընդդե՛
Խոսկ իս ասում առակավոր-մասալով:

- Լիզուդ քաղցր ունիս՝ շաքար ու շարթին.
Մազիրըդ ունիս է՛ փաթըթած վարթին.
Քի զարթարած տեսիմ յիդ ծաղկազարթին՝
Հաքիլ ըլիս զար զարբաքը՝ խաս ալով:

Յա՛ ինձի կորցրեք, յա՛ մե բան արեք,
Խփե՛ցեք մե տիղըս, մե նշան արեք,
Թեզուզ էստու համա քարասայան արեք՝
Չի՛մ կըշտանում գոզալի հիդ խոսալով:

Աջաբ վո՛ւնց դիմանամ լիս էս չափ դարին,
Աճկեմես արտասունք՝ դուս գու քա արին,
Օրըն իր շաբաթով կարոտ իմ լարին,
Վունց օր դարիք բըլբուլ՝ վարթին տխալով:

Խիլքըս տարավ՝ ջադուքարին չի՛մ տեսի.
Բեմուրվարթին, բեհդրարին, չի՛մ տեսի.
Սալաթ Նովեն ասաց՝ լարին չի՛մ տեսի.
Ման իմ գալի ալտասունքըս հուսալով:

Գրված է
1911 թ.
Երևանում
Մ. Բաբայանի
հրատարակչությամբ

Գրված է
1911 թ.
Երևանում
Մ. Բաբայանի
հրատարակչությամբ

ԻՆՁ ՈՒ ԻՄ ՍԻՐԵԿԱՆ ՅԱՐԻՆ

Էս էլ Գիբա ու յինգիդունիայի ձեռնում, հանգը [՛]դազալի.
Արութիճի ասած, քրոնիկոնի 447իև:

ԺԳ. (57)

Ինձ ու իմ սիրելիսն յարին մի տարի բերած գիդենաք.
Ա իս քաշելեն սրբոսիս մեշը արունը մերած գիդենաք.
Գիշիր-ցերեկ յարի խախուր ջիգարըս էրած գիդենաք.
Անկըս թաց, բերանըս ցամաք, լիզուս յիդ բերած գիդենաք:

Սիրաքս փուրումըս թուլացավ անգալներու գախ անելեն,
Ուշկ ու միտկըս խառնըվեցավ խուռը-խուռը խաղ հանելեն,
Անկեմես ջուհարը գընաց՝ յարեն կարոտ՝ ա իս անելեն.
Է՛լ ապրելու ումիկ չունիս, իմ օրըս կերած գիդենաք:

Էրած խորված ման իմ գալի, մե տիդ չը կա մար ունենամ.
Լիզվով չիմ կանացի ասի, թեգուզ խոսկըս փար ունենամ.
Ափսուսալու հազար ափսուս, յիս Լ՛ւ [՛]դադա դար ունենամ.
Էջիեն ուշկ ու միտկըս կապած, ինձ ջրի տարած գիդենաք:

Միրտըս փութումըս ողքուր է, ալ աճկիրըս լաց է անում.
Ծովը նրնգած ամբի նրման դոշս ու յախես թաց է անում.
Քանի վոր մրհլամ իմ դընում, դուգունս է՛լ խիստ բաց է անում.
Հարվեցա, արնաքամ էլա՝ յարես յիդ արած գիդենաք:

Օվ տեսնում է, է՛ս է ասում՝ «վա՛յ քու դարին, Սա՛յաթ Նովա,
Համաշա քիզ պիտինք տեսնի աճկըդ արին, Սա՛յաթ Նովա,
Ինչո՞վ չէլավ, չըռաստ էկար մե լավ յարին, Սա՛յաթ Նովա».
Ումբըրս էրագի պես գընաց՝ ծառըս չը խերած գիդենաք:

[1759]

ԷՆԴՈՒՐ ԱՃԿԸՍ ՉԷ ՑԱՄԱՔՈՒՄ

Էս էլ Դիբա ու յինգիդունիայի ձեռնում. Արուսիանի ասաճ,
հունիս, քրոնիկոնի 446ին:

ԺԴ (33)

Էնդուր անկրս չէ ցամաքում՝ սրբտիս մեշը արին մընաց.
Վունչիչ դարով չը լավացավ՝ մըհլամըս յիդ յարին մընաց
Էշխեմեն հիվանդ պսոկեցա, անկրս ճանապարհին մընաց.
Յիփ մեռա՝ իժում տիս էկավ՝ նազը բեիդրարին մընաց:

Գարունքվան վախտը լըցվիլ է, էրա՛նի ձիգ, ծաղկած վարիր,
Թե բըլբուլին բաղ դըրգեցիք, մանիշակով լիքը սարիր,
Բաս ինչի՞ ձեռը չէ գալիս, սալք ու չիճար, էտ ի՞նչ արիր,
Ծուխկըդ բըլբուլին սըպանից, կարմիր վարթը խարին մընաց:

Ալ պունպունեն ասաց խափե սարունը դարիք բըլբուլին,
Յիփ բըլբուլը միտըն ածավ ռեհընով կապած թայգուլին.
Յվ վաղ գընաց՝ վարթը քաղից, չասին՝ թե պետկ է բըլբուլին,
Վա՛յ քու դարին, դարիք բըլբուլ, վուր լեշըդ չափարին մընաց:

Խոսկիրդ քաղցր քաղցր է, լիզուդ շաքար ու հաքաթ է.
Խըմողին վընաս չի անի՝ ձեռիդ բըռնածը շարբաթ է.
Ծափաթըն-օխտն օրը՝ ասի քու հաքածն ուրիշ բաքաթ է.
Հաքիլ իս բեհեզ ծիրանին՝ ծալած դալամբարին մընաց:

Աշուդի լիզուն բըլբուլ է, օրհնանք ունե, նալլաթ չը կա.
Ծահի մող խոսկն անց կու կենա, սրպանելու ջալլաթ չը կա.
Հեքիմ ու դադաստան չը կա, մե դըրուստ ադալաթ չը կա.
Մե մարթ չը կէր՝ ազատիլ էր, Սաչաթ Նովեն դարին մընաց:

[1758]

*

Բ /

Բ

1758

1758

ՉԻՆ ԱՍՈՒՄ, ԹԵ ԼԱՑ ԻՍ ԷԼԻ

Էսպես թապիբ.

ԹԵ (41)

Ի՞նչ արում, թե լաց իս էլի,
Բարով տեսա, իմ սիրելեան,
Վարթի նրման բաց իս էլի
Դարերով,
Դարերով.

Բարով տեսա, իմ սիրելեան:

Ա՛րի, մե դարդըս իմացի,
Էշխենեդ համա՛ն իմ լացի.
Օրըս էսպես անց է կացի
Դարերով,
Դարերով.

Բարով տեսա, իմ սիրելեան:

Յիփ կու հաքնիս ալ ու ատլաս,
Տեսնողին կու շինիս մաս-մաս.

Դոշիդ պիտի լալ ու արմատ
Ծարերով,
Ծարերով.
Բարով տեսա, իմ սիրելեան:

Յիս քիզ գովիմ խաղի մեշը,
Ծամամնիրըդ թաղի մեշը.
Ման իս գալի բաղի մեշը
Յարերով,
Յարերով.
Բարով տեսա, իմ սիրելեան:

Սաչար Նովեն վո՛ւնց դրնջանա,
Անկիրտդ օսկե փրնջան ա.
Դուշմանի լիզուն մրնջանա
Չարերով,
Չարերով.
Բարով տեսա, իմ սիրելեան:

ՉԵՆԸՌԻ ՔԱՂՑԸՐ ՄԵՍԻՍ

Վարդապետ, էսպես լավ յարի վրա, Արուսեակի ասան:

ԺԶ (19)

2 Ենըդ քաղցր ունիս՝ լամզով կու խոսիս
Նա պահե քիզ, ունն օր ծառա իս, գո՛գալ,
Մեճկըդ ջեյրանի է, ոանգըդ՝ շաքարի,
Փոանգըստանու էկած խարա իս, գո՛գալ:

Ղումաշ ասիմ՝ շուրեղեն է, կու մաշվի,
Սալբի ասիմ՝ ախրը մին օր կու տաշվի,
Ջեյրան ասիմ՝ շատ մարթ քիզիդ կու յաշվի,
Բաս վո՛ւնց թարիսի անիմ՝ մարա իս, գո՛գալ:

Թե մանիշակ ասիմ՝ սարենեն կոսին,
Թե ջավահիր ասիմ՝ քարենեն կոսին,
Թե վոյր լուսին ասիմ՝ տարրենեն կոսին,
Արեգագի նըման փարա իս, գո՛գալ:

33

3—Մարտի Եովա

23

Գուգիմ թե համաշա դրոսնրդ գամ ուխտ,
Անկիրըդ, կարմի՛ր վարթ, նուր բացարած տուխտ,
Լիզուդ՝ գրրիչ ունիս, ձեռըդ՝ գուլգազ թուխտ.
Ծովեմեն դուս Էկած գարա իս, գո՛գալ:

Սիրա սիրմըդ սըրտիս մնչը ցանեցիր,
Նազ ու ղամզով, յա՛ր, իմ հոքիս հանեցիր,
Է՛ս քու Սալաթ Նովուն դուն սրպանեցիր
Գըլխիդ Էկած ղադեն առա յիս, գո՛գալ:

Գր
Արմեն
Էր

ԷՍՕՐ ԻՄ ՅԱՐԻՆ ՏԵՍԱ

Էսպես լավ մոխամմազ, Աքոթիճի ասած:

ԺԷ (14)

Էսօր իմ յարին տեսա քաղչի մեչը ման գալով,
Քեդիկը զարթարվեցավ իմ յարի օսկե նալով.
Բըլթուլի պես պտուտ էկա վարթի վրա, ձեն տալով.
Չունուն էլավ խիլքըս գըլխես, սիրտս տխուր, աճկս լալով.
Հուս ունիմ իմ ստեղծողենեն՝ մեր դուշմանն ըլի էս հալով:

Յա՛ր, էտ քու նազ ու դամզով ջանս փել ու փանդ իս արի,
Խմիլ ես էշխով շարքաթը, պոռչնիրըդ դանդ իս արի.
Խաթ ու խալով, քաղցր լիզվով շատ ինձ պեսին բանդ իս արի.
Տո՛ւր դանակը, ինձի սպանե, մի՛ ասի՝ թիշխանդ իս արի.
Չունքի մահս յարեսեն է, թո՛ւղ լի մեռնիմ լավ գոզալով:

Տարին-տասներկու ամիս մագիրըդ հուսած կուլի.
Պոռչեմեդ միդր է կարթում, թողնիս՝ յախեդ թաց կուլի,
Քարնան շընչի նրման՝ կարմիր վարթի հիդ բաց կուլի.

Ի՛նչ օքուդ է քու բաղմնչուն՝ դարիք բլբուլը լաց կուլի.
Մուրվաթ չունի՛ս, պտուտ գու քա բաղչի վրա ճրկճրկալով՝

Յիփ քու սուրաթը կու քաշին՝ նաղչումը շքնուք կու տաս.
Կու վառվուսս ճրաքի պես՝ սաղչումը շքնուք կու տաս.
Մըշկով լիքը բըրուլի պես՝ թաղչումը շքնուք կու տաս.
Բաց կուլիս կարմիր վարթի պես՝ բաղչումը շքնուք կու տաս,
Քամին դիբչի փոթլիդ մեչը՝ հուտըդ գու քա վըռվուալով:

Յիս է՛լ ուրիշ յար չունիս, է՛ս գլխեն վաղ իմացի,
Անգաճ ա՛րա, մա՛տաղ իս քիզ, է՛ս խոսկս սաղ իմացի.
Մտիկ ա՛րա քու ստիղծողին, տուզ-նամագ-աղ իմացի.
Սաչաթ Նովին մի՛ ջգրեցնի՝ էջխեմեդ տուսաղ իմացի.
Խիլքս գլխեմես տարիլ իս քու, բեմո՛ւրվաթ, գարդիշ տալով:

ԱՇԽԱՐՈՒՄՍ ԱԽ ՉԻՄ ՔԱՇԻ

Էսպես Արութիւնի ասած, ով որ սովորի, թողութուն շնորհէ: Էսպես
Հապես, Դաստա բեղաստա թարիփանորի ձեւում, Արութիւնի
ասած: Սրա հատը դիմացն է*:

ԺԸ (24)

Աշխարումըս ա՛խ չիմ քաշի, քանի վոր ջա՛ն իս ինձ ամա.

Անմահական ջրով լիքը օսկե փընջան իս ինձ ամա.

Նըստիմ, վըրես շըվաք անիս՝ զարբաք վըրան իս ինձ ամա.

Սուչս իմա՛ցի, էնենց սըպանե, սուլթան ու խան իս ինձ ամա:

Մեճկըդ սալք ու շինարի պես, ոանգըդ փըռանգի ատլաս է,

Լիզուդ շաքար, պոռշըդ հանդ, ակոեքըդ մարքրիտ ալմաս է.

Օսկու մեչը մինա արած, անկիրըդ ակնակապ թաս է.

Պատվական անգին ջավահիր, լալ-բադեշխան իս ինձ ամա:

Յիս էս դարդին վո՛ւնց դիմանամ՝ մագա՛մ սիրտըս ունիմ քարած,

Արտասունքս արուն շինեցիր, խիլքըս գըլխես ունիմ տարած,

Նոր բաղ իս, նոր բաղչի մեչը, բոլորքըդ վարթով չափարած.

Վըրեդ շուր գամ բըլբուլի պես՝ սիրով սեչրան իս ինձ ամա:

---

* Տես՝ խաղ ԺԹ (23): Ծ. խ.:

Քու էշխըն ինձի մաստ արավ. յիս գարթուն իմ, սիրտըս է քընած.
Աշխարըս աշխարով կըշտացավ, իմ սիրտըս քիզնից սով մընաց.
Յա՛ր, քիզ ինչո՞վ թարիփ անիմ՝ աշխարումըս բան չը մընաց.
Կրա՛կե, ծովեմեն դուս էկած, ուաշ ու ջեյրան իս ինձ ամա.

Ի՛նչ կուլի մեկ հիդըս խոսիս, թե վուր Սայաթ Նովու չար իս.
Շուխկըդ աշխարըս բըռնիլ է՝ արեգագի դեմը փար իս.
Հուտով հիլ, միխակ, դարչին, վարթ, մանիշակ, սուսանբար իս,
Կարմըրագուն՝ դաշտի ծաղիկ, հովտաց շուշան իս ինձ ամա:

ԻՆՁ ՍԻՐԵՑԻՐ, ԷՇԽԸ ՆԸՆԳԱՐ

Ղազարի. Էսպես Արութինն ու իր սիրեկանը որ խոսել են՝ էն է, սիրեկանը Լս ասել է ուղղակի Սաչաթ Նովայի Էրեսին, քրոնիկոնի 442ին. Լսպես ասել է մեկ հավատարիմ յարը և մյուս Էրեսին Սաչաթ Նովեն, ապրիլի 1, քրոնիկոնի 442ին:

ԺԹ (23)

Ինձ սիրեցիր, Էշխը՝նընգար, խաղի դավթար իմ քիզ ամա.
Սի՛ քաղի փըշի ծաղիկը՝ վարթ, սուսանքար իմ քիզ ամա.
Չիմ թողնի արեգագումը՝ բաղշի սաջար իմ քեզ ամա.
Յիս քու մահը վո՛ւնց կու խընդրիմ՝ նուրի ու շաքար իմ քիզ ամա.

Է՛լ քու բաղին մըտիկ արա, ուրիշ բաղեն վարթ չին տա քիզ.
Լեղ ու հացը մի՛ դեն գըցի, շափթենը մեկ մըտիկ տու միզ,
Թեգուզ աշխարհըս պըտուտ գաս՝ չիս տեսնի ինձի պես ա՛զիզ.
Թսսք ուրիշ գոգալ չը սիրիս՝ իղբարով յար իմ քիզ ամա:

Թաք յիս մորես չէի ծընի, վա՛յ էն օրին՝ յիս քիզ տեսու.
Ի՛նն բլբուլ իս, յիս կարմիր վարթ, չասիս, թե՛ վարթը ջալդ կենա.

Մե՛ փութքըր էտենց դիմացի, շոտով Հընդաստան մի՛ էհա.
Անգործիլ, անխարջ ու քրոհի՛ մանդիլի գար իմ քիզ ամա:

Աստված վըկա, դիմիշ արած գըլուխըս քիզ մատաղ ըլի.
Յի կ քիզիդ սիրով դամ անիմ, օվ գուգե բեդամաղ ըլի.
Յիս քու խոսկեն չիմ անց կենա, թաք քու դամաղը շատ ըլի-
Թեգուգ անմահութիև ուզիս, սիրով կու ճարիմ քիզ ամա:

Քու դարդըն ինձի պատվեցուց. ո՛ւնըն աւիմ, Սա՛յաթ Նովա.
Մի՛ գըցի ձեռնեմեն ձեռը՝ օսկե թասս իմ, Սա՛յաթ Նովա.
Փռանգըստանու միշեն ելած՝ գար առլասս իմ, Սա՛յաթ Նովա.
Ծալե դավթարըդ, դուրթին դի, ոանգ ու ոութար իմ քիզ ամա:

~~ԻՆՉ ԿՈՆԻՍ ՂԵՔԻՍԸ~~

Էսպես Շիրվանի հանգում, որ ասում են ~~Յուսրունգում:~~
Սեպտեմբերի 3, քրոնիկոնի 444ին:
Էսպես Արուսիան ու իր սիրեկանը որ խոսող են, ~~և՛ են:~~

Ի (26)

Ի՛նչ կոնիս հեքիմը, ի՛նչ կոնիս ջարեն,
Քու տըվածը ուրիշ դիղ է, ո՛ւրիշ դիղ:
Էրում է մըհլամը, չէ լավնում յարեն.
Քու տըվածը ուրիշ դիղ է, ո՛ւրիշ դիղ:

Ասաց թե՛ հիռա ցի գըլխենես, գընա.
Քու ասածը ուրիշ տիղ է, ո՛ւրիշ տիղ.
Էտ քու արարմունքսը քիզի չի մընա,
Քու ասածը ուրիշ տիղ է, ո՛ւրիշ տիղ.
ուրիշ տիղ, ամա՛ն, ո՛ւրիշ տիղ:

Ասի թե՛ էշխենեղ չիմ հանքչում տանրս,
Չենհիրրս թըլացավ՝ չէ շիևում բանրս,
Էրվեցավ շիգարրս, մաշվեցավ ջանրս,
Քու տըվածը ուրիշ դիղ է, ո՛ւրիշ դիղ:

Ասաց՝ իմ դիմանն քիզ չը կա չարա,
Գընա՛, թե խիք ունիս՝ գլխիդ ճար արա,
Թե չէ՛ անիլ կու տամ քիզ փարա-փարա.
Քու ասածը ուրիշ տիղ է, ո՛ւրիշ տիղ:

Յիս բըլբուլ իմ, վարթըս մընաց խարումը.
Կըրակ դըրիր սըրտիս խոցի յարումը.
Վո՛ւնց գըրանքումը կա, վո՛ւնց դավթարումը,
Քու տըվածը ուրիշ դիղ է, ո՛ւրիշ դիղ:

Ասաց թե՛ քի գարար շինեցիր շահըդ.
Կըտրեցիր ադաբըդ, կըտրեցիր ահըդ.
Մի՛ վիթի արունըդ, մի՛ շանց տա մահըդ.
Քու ասածը ուրիշ տիղ է, ո՛ւրիշ տիղ:

Ասի թե՛ մագիրդ սիրմա սիմ իս անում,
Հեկց գիդիս՝ չի՛մ գիդի, յա ր, չիմ իմանում.
Սերըդ ինձ մահ դառավ՝ էլ չիմ դիմանում,
Քու տըվածը ուրիշ դիղ է, ո՛ւրիշ դիղ:

Թարավորի թագի լայիդ քարըն իմ,
Շիրիկի պես Փահրադի դիդարըն իմ,
Յիս է՛ն գըլխեն Սայաթ Նովու յարըն իմ,
Քու ասածը ուրիշ տիղ է, ո՛ւրիշ տիղ:

Հիղըս խոսի, մի՛ կենա խըռովի պես.
Տալդա տըվիր, գեմիս տարար, ծովի պես.
Կու մեռնիս, չի ս տեսնի Սայաթ Նովի պես.
Քու տըվածը ուրիշ դիղ է, ո՛ւրիշ դիղ.

ամա՛ն, ո՛ւրիշ դիղ:

[1756]

ԱՆԳԻՆ ԱԿԸ ՎԸՐԵԴ ԾԱՌԱԾ

Էս էլ Դիբալի հանգում, Արութինի ասած Աստված թողությունն
շնորհն սիրեկանեմեն սպանած Արութին Սալսթ Նուլին:
Քրոնիկոնի 416ին:

ԻԱ (34)

Անգին ակը վըրեդ շարած, անբան օսկու ոսխտ իս, գո՛գալ.
Աստված քիզ ու նըրան պահե, ում հիդ վուր նըվախտ իս, գո՛գալ.
Բըլբուլին լիզու շինեցիր՝ դուն վարթի դըրախտ իս, գո զալ.
Վարթը մե ամիս ումբր ունե՝ դուն ամենան վախտ իս, գո՛գալ:

Մեմեկ-մեմեկ է՛լ չի ասվի՝ թարիվըդ դառավ քուլիչով.
Պատիրըդ գարով գարբարով, դոշամեդ խալով խալիչով,
Տախտակնիրը էրծաթեմեն, միխիրը օսկե գուլիչով.
Խոսրով փաշայեմեն թողած, դուն թովուզի տախտ իս, գո՛գալ:

Սկանդարի Զուլդարի թողած ջավահիր իս, անգին լալ իս.
Դանգը դանգի միչեն հանած, լիդ քաշած մըսխալ-մըսխալ իս.
Յիփ դուն սեյրանգահը կէհաս, օշ օվ այնումըդ չէ գալիս,
Փաք շունիս փաշագադեմեն, անդամ, առանց սախտ իս, գո՛գալ:

Թեգուզ մըտոք ճարտար ըլի, կանց Սողոմոն դադա ըլի,
Թեգուզ մարքարիտով լիքը, թեգուզ սադափ սադա ըլի,
Թեգուզ արեգագ, լուսնիակ, թեգուզ հուրիզադա ըլի,
Էդ քու ամեն մարիփաթով դիփունին կու ախտիս, գո՛գալ:

Յիրգնուց վըրեդ ձուն է Էկի՝ փունջ մանիշակ նուր իս, ջա՛նում.
Մողըդ նըստողը կու էրվի՝ էտ նագի տեր վուր իս, ջա՛նում,
Դիո Սայաթ Նովեն չէ մեռի՝ դուն ինչի՞ տըխուր իս, ջա՛նում.
Թաք յի՛ս մեռնիմ՝ դուն սաղ ըլիս, գերեզմանըս վաղ տի ս, գո՛գալ:

[1758]

ԷՇԽԵՄԵՂ ԼԻՎԱՆԴԱՑԻԼ ՈՄ

Էսպես Արուֆինի սասած, քրոնիկոնի 446իճ:

ԻԲ (86)

Էշխեմեղ հիվանդացիլ իմ, դիդի համա իմ լալի.
Վախում իմ, թե դարդը հալե, յիդի համա իմ լալի.
Շահի կարքած վեքիլի պես գիդի համա իմ լալի.
Տանեն դուս արածի նրման տիդի համա իմ լալի:

Մե տիդ հուքմի-հեքիմ չը կա՝ դուռը էհամ, կանչիմ հարս.
Վի կենա Լողման հեքիմը, բալքամ դարդիս անե չարս.
Տի՛ս, թե ինչպե՛ս է շրփոթվի, դուն իմ խի՛լքին մըտիկ արս,
Ջուրն էկավ, գերանըս տարավ, ծիդի համա իմ լալի:

Սիրտըս էշխեմեն էրած է, դուգունը, դաղը ի՛նչ կոնիմ.
Վո՛ւնց ղոբա ունե, վո՛ւնց չափար, յիս էնպես բաղը ի՛նչ կոնիմ:
Անդի լարը կըտըրվիլ է, դարդակ սադաղը ի՛նչ կոնիմ.
Նիտըս քարումը կոտրեցի, թիդի համա իմ լալի:

Դարամը գիրըս չէ գրբում՝ մե չորացած թանքի նրման.
 Խուսկիրըս մե-մեկ չի ասվի՝ իմաստններու բանքի նրման.
 Մեկը չիմ կանացի մըտնի, ծովի ծածկած վանքի նրման.
 Խոստովնահերըս հիռացավ, միդի համա իմ լալի:

Գիդումը՝ մելիք-տանուտեր, քաղաք տիդը՝ սուլթան-խան իս.
 Բադումը՝ վարթ ու մանիշակ, սարումը՝ սընբույ սուսան իս.
 Դարբույ ունե Սայաթ Նովեն՝ թաք քու ձեռով դուն սըպանիս.
 Մեռնելուս համա չիմ հոքում, ցիդի համա իմ լալի:

[1758]

ԴՊՎ ԳԳ

ՅՊԽԵՑ քեղիկ

ՏՈՒՐ

Գ

ՅԳ

ԳՊԻՑ
 ԳՊԻՑ ԳՊԻՑ
 ԳՊԻՑ ԳՊԻՑ
 ԳՊԻՑ ԳՊԻՑ

ԳՊԻՑ
 ԳՊԻՑ
 ԳՊԻՑ ԳՊԻՑ

ԳՊԻՑ
 ԳՊԻՑ ԳՊԻՑ
 ԳՊԻՑ ԳՊԻՑ ԳՊԻՑ
 ԳՊԻՑ ԳՊԻՑ

ԳՊԻՑ
 ԳՊԻՑ

ԳՊԻՑ ԳՊԻՑ
 ԳՊԻՑ ԳՊԻՑ
 ԳՊԻՑ ԳՊԻՑ ԳՊԻՑ
 ԳՊԻՑ ԳՊԻՑ

ԳՊԻՑ

ԳՊԻՑ
 ԳՊԻՑ

ՇԱՏ ՍԻՐՈՒՆ ԻՍ, ԾԱԽԱԹԱՅԻ

Էս դիվանի [ն] խիստ լավն [լ], օվ օր սովրի օղորմի ասի:
Հիմի գուգիմ թե հայեվար ասիմ: Ամեն աստուծ, լիս՝ մրդղբու
վորթի Արութինս, պրստուց ինչրու շարսուն տարին գլուխ դրի
ամենան խաղին, ամա սորբ Կարապիտի կարողութենով սովրեցա
քամանչեն ու շո [ն] գուրն ու [թ] ամբուրեն:

ԻԳ. (4)

Շատ սիրուն իս, Ծախարթայի, ասողին՝ խար չիս անի.
Անջաղ գրցիս էշխի մեչը, չիդ կենաս՝ քար չիս անի:

Էշխը հեստի կրրակ ունի վո՛ւնց կու էրվի, վո՛ւնց կերթա.
Թեգուզ անգգիմ ծովի մեչը՝ հովնալու ճար չիս անի:

Քաս աշուղը վո՛ւնց դիմանա էս քու տըված կեծակունս,
Պուն ինքնակալ թաքավոր իս՝ բեհուքագար չիս անի:

Թե վուր սարերուն հանդիբիս, կու հալիս մումի նըման.
Թե վուր քաղաք տիղ հանդիբիս, կու քանդիս, վար չիս անի:

Իսկի բեհուբազար չունի Օախաթայի չասողը.
Է՛նդու համա, Սա՛ջաթ Նովա, Էհտիբար չիս անի:

[1752?]

ՅԻՍ ԶՈՒ ԱՆՄԵԹԸ ԶԻՄ ԳԻԴԻ

Թապիր, Էսպես Արուսիանի [աւած]:

ԻԴ (12)

Յիս քու ղիմեթը չի՛մ գիդի՛
Զավահիր քարի նըման իս.
Տեսնողին Մեջում կու շինիս,
Լեյլու դիդարի նըման իս:

Աշխարումըս իմը դուն իս,
Բեմուրվար իս, մուրվար չունիս.
Պըռոշնիրըդ նաբար ունիս,
Ղանդ ու շաքարի նըման իս:

Դադա պիտի՛ թարիփդ ասե,
Ակոտքըդ յաղութ-ալմաս է,
Ռանգըդ փըռանգի ատլաս է,
Զար ղալամքարի նըման իս:

Մագիրըդ անան ռեհանի,
Դուն ուրիշ խիալ մի՛ անի,
Ռահմ արա, հոքիս մի՛ հանի,
Մուրվաթով յարի անան իս:

Վո՛ւնց դիմանամ էսչաի չարին,
Անկեմես կաթում է արին.
Սա՛յաթ Նովա, անգլու լարին՝
Գընած անքարի անան իս:

ԹԱՄԱՄ ԱԾԽԱՐ ՊԸՏՈՒՏ ԷԿԱ

Էս էլ Դիբա ու յինգիդունիայի հանգում, որ մուսանդասու պես
կասեն. Արութինի [աաաժ], քրոնիկոնի 446ին:

ԻԵ (35)

Թամամ աշխար պըտուտ էկա, չը թողի Հաբաշ, նազա՛նի.
Չը տեսա քու դիդարի պես՝ դուն դիփունեն բաշ, նազա՛նի.
Թե՛ խամ հաքնիս, թե՛ զար հաքնիս, կու շինիս դումաշ, նազա՛նի.
Էնդու համա քու տեսնողը ասում է՝ վա՛շ-վա՛շ, նազա՛նի:

Դուն պատվական ջավահիր իս, է՛րնեկ քու առնողին ըի.
Օվ կու գըթեն՝ ա՛խ չի բաշի, վա՛շ քու կորցընողին ըի.
Ափսո՛ւս վոր շուտով մեռիլ է, լուսը քու ծընողին ըի.
Ապրիլ էր, մեկ էլ էր բերի քիզի պես նադաշ, նազա՛նի:

Դուն է՛ն գըլխեն ջուհարդար իս, վըրեդ գարնըջան է բաշաժ.
Դաստամագիդ թիլի մեչը մե շադա մարջան է բաշաժ.
Անկիրըդ օսկե փիալա՛ չարխեմեն փընջան է բաշաժ.
Թերթերուկըդ՝ նիտ ու նաշտար, սուր դալամթըրաշ, նազա՛նի:

Էրենքդ՝ փարսեվար ասիմ, նրման է շամս ու համարին.
Բարակ մեճկիդ թիրման շալը նրման է օսկե քամարին.
Ղալամը ձեռին չէ կանգնում, մաթ շինեցիր նահըրքարին.
Յիփ նըստում իս՝ թուրթի դուշ իս, յիփ կանգնում իս՝ ուաշ, նազա՛նի:

Յիս է՛ն Սայաթ Նովասին չիմ, վուր ավգի վըրա հիմնանամ.
Աշաբ միզիդ ի՛նչ իս կամում՝ սըրտեդ մե խաբար իմանամ.
Դուն կըրակ, հաքածըդ կըրակ, վո՛ր մե կըրակին դիմանամ.
Հընդու ղալամքարու վըրեն ծածկիլ իս մարմաշ, նազա՛նի:

ԳՈՒԶԻՄ՝ ՈՒՄԲՐԸՍ ՀԵՆՑ ԱՆՑ ԿԱՑՆԻՄ

Մոխամմազ. Արութինի [ասած] ք

ԻԶ (15)

Գուգիմ՝ ումբրըս հեկց անց կացնիմ՝ օրըս մուննաթ չը քաշե.
Թեգուզ հագար դարդ ունենամ՝ դարըս մուննաթ չը քաշե.
Վաստ անիմ, բարու հանդիբիմ՝ չարըս մուննաթ չը քաշե.
Գըլուխըս չարեն ոադ անիմ՝ սարըս մուննաթ չը քաշե:
Էրեսըս հայալու պահիմ՝ արըս մուննաթ չը քաշե:

Հիոու տիղացեն գալիս իմ, խիլքի դարար շահ իմ բերի.
Հուչրես լիքն է անգին լալով, ջավահիրչուն ահ իմ բերի.
Հընդու միչեմեն դուս էկած դիմեթով մաթահ իմ բերի.
Տեսնողը թահրը չի գիդի՝ մե հեստի քարգահ իմ բերի.
Հեստի տիղ դուքան քաց անիմ՝ գարըս մուննաթ չը քաշե.

Մե բիոըս փոանգի ատլաս է, տալիս է շովդ ու շափաղաթ.
Մե բիոը գար դալամքարի, տիղ ունի վուկց օր մաքաղաթ.
Մե բիոըս Չինումաչինին կու առնե թամամ փարաղաթ.

Մե բիոր յնգհոունիս, մե բիոր փաշայի խալարօ,
Վո՛ւնց ձիվի գուգե, վո՛ւնց կըտրիլ՝ կարրս մուննար չը քաշե:

Մե բիոր յըրմըզ ու գափոանգ, մե բիորն էլ գանչափիլ ա.
Մե քանի բիորս դարիշին, մե բիորն էլ դարանփիլ ա.
Բերնիրը վըրա չէ գալիս, հակնիրը է սիլա-սիլա.
Անտակ ծովի միշեն հանաճ ակնիր ունիմ՝ լալ ու թիլա.
Մարքարիտըս շադա-շադա՝ շարրս մուննար չը քաշե.

Ծատ մարթ էստունք կու իմանա, կոսե՝ հալքար սա գանգին ա.
Չիև գիդի թե ուշկ ու միտկըս հազար մե բարար հանգին ա.
Մարիփաթով քաղցըր լիզուն դիփունի վըրա անգին ա.
Սայար Կովեն էնդուր գու լա՝ գրյուխը մահու ճանգին ա,
Ասովաճ սիրողն ինձ ազատե՝ յարըս մուննար չը քաշե:

ԴՈՒՆ Է՛Ն ՀՈՒՐԻՆ ԻՍ

^
Ղափիա-յարանա, ԱրուֆիՅի սասած:

ԻԷ (17)

Գուն է՛ն հուրին իս, վոր գեմի կու զավթե,
Չունքի ինձ զավթեցիր խափով, նազա՛նի.
Արիվիք, արիվնուտ, հարավ ու հուսիս՝
Չը կա քիզի նրման չափով, նազա՛նի:

Ծատ մարթ քու էշխեմեն կու դառնա յիզիդ.
Ա՛րի մե ոահմ արա, լա՛վ կացի միզիդ.
Գուզիմ թե համաշա դամ անիմ քիզիդ՝
Սանթուրով, քամանչով, դափով, նազա՛նի:

Դարդիրըս շատացավ՝ ասիլ իմ ուզում.
Աճկեմես արտասունք հուսիլ իմ ուզում.
Համաշա, յա՛ր, քիզիդ խոսիլ իմ ուզում.
Սիրտըս չէ կըշտանում գափով, նազա՛նի:

Հայալու իս՝ ադաբ ունիս, ար ունիս.
Ջեռիդ դաստա կապած սուսանքար ունիս.
Տո՛ւր, ինձի սրպանե՛ իխտիար ունիս.
Հենչանք ըլի՛ կենաս բափով, նազա՛նի:

Սայաթ Նովեն ասաց՝ արզ անիմ խանին.
Վարով ունիմ՝ քու խաթրու ինձ սրպանին.
Հենչանք ըլի, յա՛ր, գաս իմ գերեզմանին,
Ածիս խողը վըրես ափով, նազա՛նի: /

ԱՋԱԲ ՔՈՒ ՍԻՐՏԸՆ ՕՎ ԾԻՆԻՑ

[Արուսեան յի սասած, քրոնիկոնի 447իմ:

ԻԸ (49)

Աջաբ քու սիրտըն օ՛վ շինից՝ խոնարից, հիզնից բեղամաղ.
Քանի գուգե մարթ վուր հարսի, վո՛ւնց կուլի վազնից բեղամաղ.
Յա՛ր, յիս քիզ ի՛նչ գեթ իմ արի նըստած իս միզնից բեղամաղ.
Քամեցիր էշխիդ մանգանով, յիս պիտիմ քիզնից բեղամաղ:

Ինչ քիզանից հիռացիլ իմ, իմ ջանումքս ջան չէ մըտի.
Ուշկ ու միտկըս դուն իս տարի, ձեռիս մեչը բան չէ մըտի.
Հենց գիդիմ՝ թե չուրս տարի է քաղաքը քարվան չէ մըտի.
Ռախտարի նըման նըստած իմ՝ իջարից, միզնից բեղամաղ:

Հալբար սերը կես է էլի, վուր միզի ատիլ է ուզում.
Չուրս տարեկան էրեխի պես՝ չարըս խըրատիլ է ուզում.
Բըռնիլ է էշխի դանակը, սիրտըս կըտրատիլ է ուզում.
Շատ մարթ կա նըստած լաց լելիս, գոզալի նազնից բեղամաղ:

Թեզուզ իմա՛ցի, կարթա՛ցի իմաստնասիրաց առակը.
Էշխեմեդ ջունուն իմ էլի, վեր էկավ սըրտիս վարակը.
Աստված վըկա, մարթ չը քաշե, դըժար է էշի կըրակը.
Տեսա արունուտ ջեյրանը՝ հուրսուրդի նիզնից բեդամաղ:

Անց կացավ աշու [նըվան վախտը] [սալթիքը] խաղալ է ուզում.
Հասավ գարունքվան հուսան[ք]ը, բըլ[բուլըն էլ գալ է ուզում].
Սալար Նուվեն առանց նընգիր ճիտը գ[ըցած լալ է ուզում].
[Ջար] կորցըրած խոնթկարի պես նըստա[ծ է խազնից բեդամաղ]:

ԴԱՐԴ ՄԻ ԱՆԻ, ՋԱՆ ՈՒ ՋԻԳԱՐ

Էսպես դիվանի, լավ տեղ ասած, որը գրոց հայերեն տառ է,
որը վրաց. թուրքերեն էլ ուզում էի հետը խառնել, բայց չխառնեցի:

Ի՞՞՞ (5)

Դարդ մի՛ անի, ջան ու ջիգար, միտկըդ դիվաց չը տեսնե.
Աճկ խավրի, անգամ խուլանա՝ էրեսըդ թաց չը տեսնե:

Վո՛ւնց արեգագը շուխը տա, վո՛ւնց լուսինը լուս անե.
Ավալ քու տեսնողը մեռնի՝ քիզ գըլխիբաց չը տեսնե:

Դուն գըլուխըդ մահի կու տաս, յիս էլ քեզիդ կու մեռնիս.
Միր էդնեն թամամ՝ աշխարըս սով քաշե, հաց չը տեսնե:

Թե վոր չը գամ ու չը տեսնիմ, հազար բարաթ բան կոսիս. ~
Քաշկա մարթ վո՛ւնց գա, վո՛ւնց խոսի, վո՛ւնց քի տըխրած չը
տեսնե:

Աստուծու բերնեմեն առնիս մըխիթարիչ սուրի հոքիս.
Էլ վաղ մեռնի Սայաթ Նովեն՝ ճիտըդ գըցած չը տեսնե:

ԴԻԲԱ ՈՒ ՅԻՆԳԻԴՈՒՆԻԱ

Էս Դաստա բեղաստա խաղի հանգում:

Լ (7)

Դիբա ու յինգիդունիա, գարբար ու գար իս, գովե՛լի.
Հընդու դիարեմեն էկած գար հալամբար իս, գովե՛լի.
Շատ սովդաբար քիզ կու պըտոնե՛ դու անգին քար ես, գովե՛լի.
Անտակ ծովի միչեն հանած անգին գովհար իս, գովե՛լի:

Յիփ դու բաղչեն սեյրան կէհաս՝ ծովի նըման կուտաս ալիդ.
Գըլուխըդ պահելով արա՛ նամ չը դիբչի խաթ ու խալիդ.
Տեսնողը հեյբաթ կու մընա՛ էտ քու սիրուն մահ-ջամալիդ.
Աշխարումըս նուր դուս էկած՝ թագա նուգբար իս, գովե՛լի:

Ա՛րի, միգիդ մե լավ կացի, հուրբան ըլիմ մուրվաթումը.
Ման էկա յիրգիր՝ չը տեսա էտ քու նըման ջուրաթումը.
Վո՛ւնց Հընդու դիարումը կա, վո՛ւնց Փըռանգի սուրաթումը.
Քաշվիլ իս քարգահի մեչը, ուրի՛շ թահար իս, գովե՛լի:

Թարիփըդ դավթար իմ արի, փիլ պիտի, վուր գիրքը տանե.
Դու քու սըտկի հիդ մի՛ էհա, էտ խիալը սըրտեդ հանե.
Մեճկըդ՝ հադիդեմեն քաշած սիրմա մապթուլի նման է.
Աշխարհս շըվաք իս անում՝ սալք ու չիճար իս, գովե՛լի:

Յիս քիզանից չիմ հիռանա՝ թե չը հասնի մահիս վադեմ.
Յիփ մեռանիմ, շա՛ղ տու վըրես դաստամագիդ թիլի շադեմ.
Հենչաք ըլի՝ ուրախ կեճաս, Սալաթ Նովեն առնե դադեմ.
Ծատ մարթ կոսե՝ թե յար ունիմ, դուն ուրի՛շ յար իս, գովե՛լի:

ԷԾԽԸ ՎԱՌԻ ԿՐԱԿ Է՛

Ղափիա. Էսպէս աշուղ օղլանի օգութլամա.
Մրութիւնը առած, լավն է:

ԼԱ. (18)

Էշխը վառ կրրակ է՛ էրվելով գոռ քա,
Ծատ մարթ կոսէ՛ յիս յարի յիդ ման գոռ քամ.
Էս դարդեմենն օվ չէ քաշի՛ վո՛ւշ քաշե,
Օ վ յար սիրե, է՛լ չասե թե՛ ջան գոռ քամ:

Ծատ մարթ կա՛ է՛ն գրլխենն սրրոում ունե դամ.
Բազի մարթ չէ քաշի, էշխեմենն է խամ.
Ինչ ասիս կոնիլ տա՛ սերն է անչսկամ.
Հարվեցա, մաշվեցա, էլ ի՛նչ ջան գոռ քամ:

Էշխը վոր կա՛ հազար բաբար հանգ ունե,
Ուշկ ու միտկը կոռ քրնեցնէ՛ բանգ ունե.
Բըռնածը չի թողնի՛ դայիմ ջանգ ունե,
Էնդու համա՛ խան յիդ կեհամ, խան գոռ քամ:

Թե դուն էշխի հիդ ման գալը հարցրնիս՝
Չի դիմանա Ռոստոմ Ջալը՝ հարցրնիս.
Թե բեմորվաթ յարի հալը հարցրնիս,
Ասում է թե՛ սուլթան գու քամ, խան գու քամ:

Սայաթ Նույենն ասաց՝ շատի ջանք դրրի,
Մե բափա չը տեսա հում կաթնակիրի.
Օվ օր ինձ չի սիրի՝ յիս էլ չիմ սիրի,
Սերը սեր կու բերե՛ սիրեկան գու քամ:

ԱՐԻ ՀԱՄՈՎ ԴՈՒԼԼՈՒՂ ԱՐԱ

Հսպես Արուսիանի ասած, քրոնիկոնի 446ին:

ԼԲ (87)

Արի համով հուլլող արա, խալխի նոքար Սա՛յաթ Նովա.
Անեն մարթ չի՛ կանա ճանգի շահով շրքար, Սա՛յաթ Նովա.
Ով քիզի լիղի պարքիվե, դուն տու շաքար, Սա՛յաթ Նովա.
՛Հաստ արա՛ շուշեդ չը կոտրին, չը խըփին քար, Սա՛յաթ Նովա:

Թեզուզ դրքրատանը պահ տաս՝ ծեծով չի խըրատվի խիվը.
Ինչրու անձեն չը դուս էհա անախտիլի էն չար դիվը.
Բեդապը՝ ասըլ չի դառնա, թուլով չի սիպտակի սիվը,
Ծուռը փետը չի դըրըստի ոանդան, դուրգար Սա՛յաթ Նովա:

Թեզուզ իմանաս, գիդեհաս աստղիրու համբարքը սիրուն.
Սնբարի գործը կորած է՝ կարթա Հարանց վարքը սիրուն.
Ավիտարանի խոսկիրը մարքարիտ է, կարքը՝ սիրուն.
Մի ածի խուզի առչիվը լալ ու գովհար, Սա՛յաթ Նովա:

Թե էս կինաց փառքը չուզիս՝ էն կինաց ավմարը կու տան.
Թե հոքուդ խաթիր շալ հաքնիս՝ զար քաշած ատլարը կու տան.
Թե վուր լալով գըխնում անիս՝ անմահացը մարը կու տան.
Խոստովանիս արած միկերդ՝ չանիս ինքար, Սա՛յաթ Նովա:

Վուր տիղ հարսընիք, վուր տիղ սուք, վուր տիղ սոյբաթ խաղ է
ըլում,
Վուր տիղ ժամ, վուր տիղ պատարաք, վուր տիղ սիրով տաղ է
ըլում,

Թե վուր հոքուդ կամքն իս անում, մարմինդ բեդամաղ է ըլում,
Վո՛ւր մե դարդին կու դիմանաս դուն ջըրատար Սա՛յաթ Նովա:

ԲԸԼԲՈՒԼԻ ՀԻԴ ԼՍՑ ԻՍ ԷԼԻ

Բելիք ղափի-ի հանգում, թապիք, Յամանցոց մողամ:
Քրոնիկոնի 440իճ, մարտի վերջին:

ԼԳ (Յ)

Բլլբուլի հիդ լաց իս էլի,
Վարթի նըման բաց իս էլի,
Վարթաջրով թաց իս էլի,
Թաց իս էլի.
Չկա քիզի նման,
Չկա քիզի նման,
Քի՛զ նման,
Քի՛զ նման,
Դո՛ւն իս աննման:

Սիրունութիւնդ էլավ արբար,
Մազիք ունիս՝ սիմ ու շարբար,
Քի սազ գու քա ղուշլու գարբար,
Ղուշլու գարբար.
Չկա քիզի նման,
Չկա քիզի նման,
Քի՛զ նման,
[Քի զ նման,
Դո՛ւն իս աննման]:

Էրեսորդ է շամս ու համար,
Ջանըս դուրս գու քա քիզ ամար,
Մեճկիդ ունիս օսկե քամար,
Օսկե քամար.
Չկա քիզի նման,
Չկա քիզ [ի նման.
Քի՛զ նման,
Քի՛զ նման,
Դո՛ւն իս աննման]:

Հաքիդ գարը ալ իս արի,
Բըլբուլի հիդ լալ իս արի,
Բարգ Էրեսիդ իալ իս արի,
Խալ իս արի.
Չկա քիզի նման,
Չկա քիզի նման,
[Քի՛զ նման,
Քի՛զ նման,
Դո՛ւն իս աննման]:

Դարդըս ասիմ՝ գու լան սարիր,
Էս ի՛նչ բան էր, վուր դուն արիր,
Սայաթ Նոփուն ջունուն արիր,
Ջունուն արիր.
Չկա քիզի նման,
Չկա քի՛զի նման,
Քի՛զ նման,
Քի՛զ նման,
Դո՛ւն իս աննման]:

ԱՇԽԱՐԸՍ ՄԵ ՓԱՆՁԱՐԱ Է

Էսպես Արուսիանի ասած, ապրիլի սկզբին,
քրոնիկոնի 447ին:

ԼԴ (58)

Աշխարհս մե փանջարա է, թաղերումեն բեզարիլ իմ,
Մըտիկ տըվողը կու խուցվի, դաղերումեն բեզարիլ իմ.
Էրեգ լավ էր կանց վուր էսօր, վաղերումեն բեզարիլ իմ.
Մարթ համաշա մեկ չի ըլի, խաղերումեն բեզարիլ իմ:

Դովլաթը էհտիբար չունե, յիփ օր կերթա իր շըքարով,
Լավ մարթն էն է՝ գլուխը պահե աշխարումըս էհտիբարով.
Աշխարհս միգ մընալու չէ՝ իմաստնասիրաց խաբարով.
Գուզիմ թըռչի բըլբուլի պես, բաղերումեն բեզարիլ իմ:

Օ՛վ կոսե թե յիս կու ապրիմ առուտեմեն ինչրու մուտը,
Աստըձու ձեռումը հիշտ է մարթու աշխարք յիլումուտը.
Ղուրթըս էնդուր ճանփա չէ գնում՝ շատացիլ է խալխի սուտը.
Քըսանը մը դուլ չին պահում, աղերումեն բեզարիլ իմ:

Աշխարհս միզ մընալու չէ, քանի նըստինք գող ու սափին.
Հում կաթնակիր Աթամի գաթ, նա՛լլաթ ըլի էտ քու բափին.
Համփիրութիւնքս հատիլ է, չիմ դիմանում խալխի գափին.
Դոստիրքս դուշման ին դառի, չաղերումեն բեզարիլ իմ:

Սաչաթ Նովեն ասաց՝ դարդքս կանց մե ճարը շատացիլ է.
Չունիմ վաղվան քաղցըր փառքս, հիմի դարը շատացիլ է,
Բըլբուլի պես էնդոր գու լամ՝ վարթիս խարը շատացիլ է.
Չին թողնում վախտին բացվելու, քաղերումեն բեզարիլ իմ:

[1759]

ՊԱՏԿԻՐՔԸՆ ԴԱԼԱՄՈՎ ՔԱՇԱԾ

Էս էլ Դիբա ու յինգիդունիայի հանգում. Արուսիանի
[ասած], մարտի վերջին, քրոնիկոնի 447ին:

ԼԵ (2)

Պատկիրքը դալամով քաշած, թահրը ունգեռանգ իս անում.
Էրեսիդ խալը ծածկում է՝ մագիրը խափանգ իս անում.
Բացվիլ իս կարմիր վարթի պես, բըլբուլի հիդ հանգ իս անում.
Ակոեքը օսկումը շարած, պըոռը մահանգ իս անում:

Էրեսը նուր լուսնի նըման՝ քանի կէհա կու բուլբուլի,
Դաստամագը նամ չի ուզի՝ առանց հուսիլ կու օլբուլի,
Էնդու համար քու տեսնողը իր ճանփեմեն կու մուլբուլի.
Յիփ մըտնում իս մեջլիսումը, շանգ շուխի շարանգ իս անում:

Էրեսը տեսնելու գու քան քաղաք քաղկով, գիդ՝ գիդի պես.
Մեռնողը քիզմեն կու առնե անմահական դիդ՝ դիդի պես.
Յիփ տիդեմեդ ժած իս գալի, շըխըլսկում իս ջիդ՝ ջիդի սլես.
Ի՛նչ կոնիս սանթուր քամանչեն, գուքսը չոնգուր շանգ իս անում:

Ծուցիդ մեշը վարթ, մանիշակ, սընքուլ ու սուսան իս շինի.
Քու տերը բաղըն ի՛նչ կոնե՝ քու հուտը ռեհան իս շինի.
Քամին մեշը անց է կենում՝ մագիրըդ յիլքան իս շինի.
Աշխարքը ծով, դուն մեշը նավ՝ ման իս գալի, լանգ իս անում:

Տասնեմեդ մեկը չին ասի, թեգուգ աշխարքս քիզ գովին.
Նովափար, ծաղիկ ծովաչին, մանիշակ բաց արած հովին.
Բաս քու էշին վո՛ւնց դիմանամ, ջուրը տանե Սաչաթ Նովին.
Թե տեսնողըդ մեկ էլ տեսավ՝ դիվանա դարանգ իս անում:

ԷՇԽԵՄԵՆ ԷՆՊԵՍ ՎԱՌՎԻԼ ԻՄ

Էս էրկու խաղը* Էն ձեռով՝ Բլբուլը նստած է վարթին, լավ կանչեր նա վարթի համա. Արութինի ասած, ապրիլի 5, քրոնիկոնի 445ին:

ԼԶ (28)

Է շխեմեն էնպես վառվիլ իմ՝
Վունց Մեջլում՝ յա՛ր իմ ասում,
Էնտիղեմեն,
[Էնտիղեմեն]:
Գոզալի տիսուն կարոտ իմ՝
Յիդ քաշվի, սա ր, իմ ասում,
Էնտիղեմեն,
Էնտիղեմեն:

՛Նուրբան իմ ծուցիդ նըռանը,
Հոքիս տամ շիմշատ կըռանը,

---

* Տես՝ Զ(27) խաղը: Ծ. խ.:

Թաք պառկիմ յարի դրոսնք
Գըլխոքքս քա՛ր իմ ասում,
Էնտիդեմեն,
Էնտիդեմեն:

Հաքիլ իս ատլաս խասեմեն,
Խըմեցուր ձեռիդ թասեմեն,
Համաշա էշիիդ բասեմեն
Էրվում իմ, ճա՛ր իմ ասում,
Էնտիդեմեն,
Էնտիդեմեն:

Բաղ կու սիրիմ, յիս բաղման չիմ
Բաղի տիրուչը ճանանչ իմ.
Բըլքուլ իմ՝ սիրով վարթ կանչիմ,
Յիդ քաշվի, իսս ո, իմ ասում,
Էնտիդեմեն,
Էնտ[իդեմեն]:

Մեջլիսներու խաղը դուն իս,
Վանքերումը տաղը դուն իս,
Սայաթ Նովու բաղը դուն իս,
Կարոտ իմ, քա՛ր իմ ասում,
Էնտիդեմեն,
[Էտիդեմեն]:

ԲԵՂԱՍԼԻՆ ՎՈՒՐ ԽՈՍԵՑԸՆԻՍ

Քրոնիկոնի 447իւն:

ԼԵ (44)

Բեղասլին վոր խոսեցընիս՝ լալ անիլը ինչի՞ն է շահ.
Ռանգը վոր սեվադեն նընգնի՝ ալ անիլը ինչի՞ն է շահ.
Մարթ վոր քու խոսկով մեռանի՝ գալ անիլը ինչի՞ն է շահ.
Պատանքը մեռանգն է հերիք՝ չալ անիլը ինչի՞ն է շահ:

Մարթ պիտի թանգ հախ տա, առնե խոսկիրը փիր ուստադեմեն.
Ռանգը ոանգերուն ծածկում է, հուջրեքը լիքն է սադեմեն.
Թեգուզ գար գարբար հաքցընիս, վոր չը լի ասըլգադեմեն.
Սիվ արաբի ճակտի վըրա խալ անիլը ինչի՞ն է շահ:

Լավ մարթն էն է՝ սիրով անե բարի հրիշտակներու կամքը.
Իմաստուննիրը չը տեսան էս աշխարիս հուտն ու համքը.
Չորս գըլխանի ոաշի վըրեն աջալը դըրիլ է թամքը.
Աշխարըս միզ մընալու չէ՝ մալ անիլը ինչի՞ն է շահ:

Մեր ու մանուկ բաժանվեցան, մանուկն էնդոր ունի լալու.
Սատանեն մե դամբ է դրրի Աթամի գաթը փորսալու.
Ծատը սատանեն է տանում, փրչը մընում է վա՛յ տալու.
Վոր չէ Ոռնիելի նըման՝ կալ անիլը ինչի՞ն է շահ:

Ծուռ էրիտ չարխը-փալագը, դովլաթը միզնից խրոով ա.
Ում հաքին հին շալ ին տեսնում, է՛լ չին ասում, թե էս օ՛վ ա.
Յարովրդ մեկ մըհլամ չունիս, էնդոր գու լաս, Սա՛լաթ Նովա.
Ջարեքը դիղըդ չին գիդի՝ փալ անիլը ինչի՞ն է շահ:

[1759]

ԷՇԽԵՄԵՐԻ ԱՆԴԱՆԱԿ ԷԼԱ

Էս էլ Դիրա ու յինգիդունիայի հանգում. Արուսիանի ասած.
սեպտեմբերի 6, քրոնիկոնի 446ին:

ԼԸ (38)

Էշխեստեդ անդանակ էլա, յի՛կ մորթե՛ ջալլաթը դո՛ւն իս.
Մի՛ սրպանի հասրաթեստեդ՝ սրրտիս խըջալաթը դո՛ւն իս.
Թաքալուրի քարխանեստեն դուս էկամ խալաթը դո՛ւն իս.
Հինդ ու Հաբաշ, Արաքըստան, Խորասանու Քալաթը դո՛ւն իս:

Բարգ էրեսըդ կըրակ նընգնած օսկու նըման ջիռանում է,
Էնդու համա քու տեսնողի խիլքը գլխեն հիռանում է.
Օվ չէ տեսի, տիսդ է ուզում, օվ տեսնում է՝ միռանում է.
Օսկե վարադով վարադնած սուրաթ-մաքադաթը դո՛ւն իս:

Ծատը քու էշխեն կու մեռնի, չի դիմանա ինթիզարի.
Տարենը մե գամ բաց կուլիս մաթան շահրադեյ բազարի.
Էրնեկ ըլի քու տիրուչը՝ մըրտիկ տալեն չի բեզարի,
Ամառն ու ձըմեռը ծաղկած գուլբադ ու բադաթը դո՛ւն իս:

Մուգդ ունե է՛ն Գահըշքարը՝ վոր թահրըդ [^]դալամով հանա,
Ծակտեդ ունքըդ չի կարա գա, քանի գուգե վոր շատ ջանա,
Էնդու համա ծարավ մարթը քու ջրեմեն չի կըշտանա,
Թիրագու շուշումըն աժաժ՝ Գարաթե շարբարը դո՛ւն իս:

Էրնեկ մողըդ Գրատոդ չարին, վոր քիզի պես համդամ ունե.
Խայան չարին չէ ոաստ էկի, քիզանից խարթրջամ ունե.
Սայաթ Նովեն, վոր քիզ ունե, աշխարումըս ի՛նչ դամ ունե.
Խաթարանդով չարա-չարդադ, քոշկ ու ամարաթը դո՛ւն իս:

[1758]

ԱԶԱԲ ՔԱՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿ Է

Էսայես Արուօհնի ասած, քրոնիկոնի 443ին:

ԼԹ (25)

Աջա՛բ քանի ժամանակ է, թաք գիդեճամ տարիդ, էրնէկ.
Վո՛ւնց ուտիլ գուգե, վո՛ւնց խմիլ՝ մողըդ նըստող յարիդ էրնէկ,
Բացվիլ իս կարմիր վարթի պես, փաթութ սուսանքարիդ էրնէկ.
Բըլթուլին լալով ման կոծիս գիշիր-ցերէկ, խարիդ էրնէկ:

Հուտըդ աշխարըս բըռնիլ է, բերնումդ ունիս զանջափիլը.
Կանց քիզ լավ հուտ չի ունենա Հընդու էկած հարանփիլը.
Գիշիր-ցերէկ զուքսիդ մեչն իս, ձեռիդ ունիս [հուտով հիլը].
Դիրչում է ալ պըռոշներուդ՝ ունքիդ-քամանդարիդ էրնէկ:

Շատը հասրաթեդ կու մեռնի, սըրտումը կունենա զարուր.
Օվ չէ տեսի՝ մե՛կ ա՛խ կոնե, օվ կու տեսնե՝ հագար-հարուր.
Քու զարթը քու նըման կու լի, կըշտիդ ունիս օսկե բարուր.
Բալքա մեկ էլ դեղեն բերե՝ նըման բարեբարիդ էրնէկ:

Մե՛ նահճըդ Արաք անցկացա՛յ, մե՛ նահճըդ Հընդըստան գընաց.
Մե՛ նահճըդ Ղըրիմ անց կացա՛յ, մե՛ նահճըդ Դաղըստան գընաց.
Մե՛ նահճըդ Ուրումեյ կացա՛յ, մեկը Փըռանգըստան գընաց.
Օ՛յ քու սուրաթը տեսնում է, ասում է՝ թահարիդ էրնէկ:

Ա՛րի նըստի, Սա՛յաթ Նովա, խոսկըդ ասա լամզ ու բասով.
Սազին խիլքըդ չը տանուլ տաս էտ խիարով, էտ հավասով.
Ջեռիդ բըռնածը բըրուլ է, ա՛ծա, խըմինք օսկե թասով.
Շատ աջաիբ մեյմանդար իս, սուփրի սազանդարիդ էրնէկ:

[1755]

ԴԱՍՏԱՄԱԶԸԴ ՍԻՄ ՈՒ ՇԱՐԲԱԹ

Էսպես Արուօթինի ասած, մարտի 1, քրոնիկոնի 442ին: Էսպես
թապիր-մուխալիփի հանգում, հինգ չափրաղի [տերևավոր],
քրոնիկոնի 442ին:

Խ (22)

Դաստամագըդ սիմ ու շարբաթ, նամ շաղ էկած ունհան է,
Ունքիրըդ հալամով քաշած, էրեսըդ զարնըշան է.
Ակըռքնիրըդ լալ ու մարքրիտ, ոանգիդ մարթ կու էրանե:
Թաք յիս մեռնիմ՝ դուն սաղ ըլիս, էշիըդ իմ գերեզման է.
Նազիդ մեռնիմ, նազ մի՛ անի, նազըդ ինձ կու սրպանե:

Վուր բըլբուլին վարթը [սիրե], աբա խարին թամամ է.
Ումն օր կանց միզի լալ սիրիս՝ ասոված չարին թամամ է.
Դիդարեդ կարոտ մընացի՝ էրկու տարին թամամ է:
Թաք յիս մեռնիմ՝ դուն սաղ ըլիս, էշիըդ իմ գերեզման է.
Նազիդ մեռնիմ, նազ մի՛ անի, [նազըդ ինձ կու սրպանե]:

81

6—Սայաթ Նովա

Թառամեցավ կարմիր վարձը, բաղը բըրբուլ չէ գալի.

Սիրտըս յարալու շինեցիր, էրվում իմ սըրմնջալի.

Էշխեմեդ հիվանդացիլ իմ, պառկած իմ դըժար հալի:

Թաք յիս մեռնիմ՝ դուն սաղ ըլիս, էշխըդ իմ գերեզման է.

Նազլիդ մեռնիմ, նազ մի՛ անի, նազըդ ինձ կու սըպանե]:

Մեջլումի պես սարն իմ նընգի, Լեյլումեն խաբար չունիմ.

Էշխեմեդ սիրտըս էրվում է, հովանալու ճար չունիմ.

Ապտված վըկա, աշխարումըս յիս քիզ ավել յար չունիմ:

Թաք յիս մեռնիմ՝ դուն սաղ ըլիս, [էշխըդ իմ գերեզման է.

Նազիդ մեռնիմ, նազ մի՛ անի, նազըդ ինձ կու սըպանե]:

Սայաթ Նովեն ասաց. զա՛լում, աճկըս լալիս է արին.

Հում կաթնակիր Աթամի գաթ, նա՛լլաթ քու էհտիբարին.

Իդրարեմեն շուտ անցկացար, ո՛ր է յարասուն տարին:

Թաք յիս մեռնիմ՝ դուն սաղ ըլիս, էշխըդ իմ գերեզման է.

Նազիդ մեռնիմ, նազ մի՛ անի, նազըդ ինձ կու սըպանե]:

[1754]

ՅԱՐ, ՔԻՉ ԻՍԿԻ ՉԱՎԱԼ ՉԸԼԻ

Էս էլ Դիբա ու յինգիդունիայի հանգում. Արուօինի ասած,
հոկտեմբերի 9, քրոնիկոնի 446ին:

ԽԱ (39)

Յա՛ր, քիզ իսկի զավալ չըլի՝ քու դուշմընին շառ բաց արած.
Հուտըդ աշխարքս բըռնիլ է՝ բալասանի ծառ բաց արած.
Թըխտիրըդ օսկե վարահով Ասմավոր իս՝ ճառ բաց արած.
Տեսնողը շարքը չի գիդի, Լուսնաստըդ պայծառ բաց արած:

Ամեն մարթ չի կարա մըտնի՝ էշխիդ ջուրը յիդ է, զա՛լում.
Մըտնում է յարսուն կարմուշը, չասիս թե մե գիդ է, զա՛լում.
Ունքիրըդ սալիդ սադահ է, թերթերուկըդ նիտ է, զա՛լում,
Մըտնողը էլ չի դուս էհա, դուռ, մահու պատճառ, բաց արած:

Բարակ մեճկըդ դարդուդամիշ, էրեսըդ թայգուլի նըման.
Օրը յարսուն ոանգ կու փոխիս, վունց մեկը չէ տուլի նըման.
Յիփ խաղում իս՝ վառվըռում իս օցի բերնի հուլի նըման.
Մութը տիդը լուս իս տալի առանց կըրակ՝ վառ բաց արած:

Բարովին բարով չիս տալի՝ թաքավորի սալամի պես.
Ձեռնիրըդ սիպտակ մաքաղաթ, լիզուդ օսկե հալամի պես.
Ջար ու զարբաբե դըրոշա՝ ման իս գալի ալամի պես.
Տեսնողը էնպես կիմանա՝ շահ իս գալի, ջառ բաց արսւծ:

Յա՛ր, քիզանից հիռանալըս մեռնելուս վըրա դըժար ա.
Լիզուդ քաղցր, խոսկրդ քաղցր, ակըռքնիրդ անգին քար ա.
Յիրիք քսան ու տասը խալը էրեսիդ բոլորքը շար ա,
Վունց օր Սալաթ Նովու լիզուն յոթանասուն բառ բաց արսւծ

ՔԱՆԻ ՎՈՒՐ ՋԱՆ ԻՄ

Էսպես Արուօինի ասած, Թասերը չինի [խաղի] հանգում:
Մայիսի 2, քրոնիկոնի 445ին:

ԽԲ (29)

Քանի վուր ջան իմ,
Յա ր, քի հուրբան իմ,
Աբա ի՛նչ անիմ.
Արտասունք անիմ,
Ծատ հոքուց հանիմ,
Յա՛ր, հադեդ տանիմ.
Ասիր՝ ջեյրան իմ.
Թուդ քի սեյր անիմ,
Յա՛ր, մըտիկ անիմ:
Մո՛ւտ բաղչեն նագով,
Քիզ գովիմ սագով,
Յա՛ր, իլթիմագով:

Մագիրըդ դաստա,
Պըռոշըդ փըստա,

Հէրանի վախտ է.
Յի՛կ նընգնինք չուր,
Վուր հասնինք գուր,
    Ջէրանի վախտ է.
Բըլբուլը՝ վարթին,
Վարթը՝ բաղարթին,
    Սէրանի վախտ է:
Մո՛ւտ բաղչեն նագով,
Քիզ գովիմ սագով,
Յա՛ր, իլթիմագով:

Շուռ գանք հանդամով,
Յիրգնային նամով
    Թուփը բացվի է.
Խաղ կանչինք հանգով,
Լալէքը ոսնգով,
    Վարթը բացվի է.
Սուսան սընթուլով,
^Լարիբ բըլբուլով
    Բաղը լըցվի է:
Մո՛ւտ բաղչեն նագով,
Քիզ գովիմ սագով,
Յա՛ր, իլթիմագով:

Պատվական շինած,
Նըման նըմանած
    Լէյու դիդարին.
Յա՛ր, ուշկըս գընաց՝
Մագիրըս մընաց
    Վրա մուհաջարին.
Բաղը զարթարած,
Բըլբուլը քընած

Վարթի սաջարին:
Մո՛ւտ բաղչեն նազով,
Քիզ գովիմ սազով,
Յա՛ր, իլթիմազով:

Հաքիլ իս ատլաս,
Թուրլու գար ու իսս՝
Սալբու դալ բովուն.
Չեռիդ ունիս թաս,
Լըցնիս ու ինձ տաս,
Վորքան իմ մովուն.
Թաք դուն բաղչեն գաս՝
Անիս մասնեմաս
Բու Սաջարթ Նովուն:
Մո՛ւտ բաղչեն նազով,
Քիզ գովիմ սազով,
Յա՛ր, իլթիմազով:

ՄՈՂԸԴ ԵԸՍՏՈՂԸ ԿՈՒ ՀԱՐՓԻ

Էսպես Արուսիանի սասձ, քրոնիկոնի 446ին:

ԽԳ. (40)

Մողըդ նըստողը կու հարսիի՝ դուն բանգ ու բոգա իս, ա՛ղիգ:
Դիվանա Փահլուլ կու շինիս, տեսնողին՝ ազա իս, ա՛ղիգ.
Ինչ տիղ կու լիս շնուք կու տաս՝ մեջլիսի մազա իս, ա՛ղիգ.
Մազեն մե սահաթ լավ կու լի, դուն համան թազա իս, ա՛ղիգ:

Մե խոսկըդ կանց շաքար քաղցըր, մե խոսկըդ վառ՝ քուրա-քուրա.
Մե նըմանըդ ուշի նըման, մե նըմանըդ ջուրա-ջուրա.
Մարքարիտով լիքը կալ իս, սադափնիրըդ թուրա-թուրա.
Էրծաթե կոխպեքով կոխպաձ, դուն օսկե ուզա իս, ա՛ղիգ:

Էրեսըդ առուտվան արիվ՝ քանի կէհա կու զարգանա.
Թաքավորի քարխանի զար՝ ծառը ծառեն չի՛ թարգանա.
Թե սուչ ունենամ սրպանե, թե չէ նահախ մի՛ քարգանա.
Մե ձեռըդ ջուր, մե ձեռըդ արուն՝ ջալլաթի ջազա իս, ա՛ղիգ:

Տեսնողք նաղշըդ կու տընդդե էն [թովուզի բըմ]բուլի պես,
Չընի տակեն նուր դուս էկած, արիվ դիբած սընբուլի պես.
Թուղ վըրեդ լալով պըտուտ գամ, վարթի կարոտ բըրբուլի պես.
Դուն ինձ շուտով մի՛ թըոցընի՛ շավարդան-բագա իս, ա՛գիգ:

Էշխեմեդ հիվանդացիլ իմ, վո՛ւնց գարաթ, վո՛ւնց շահ ին ասում.
Հեքիմհիրըս ափսուսում ին՝ ծընգան լուսով վա՛յ ին ասում.
Կանչողըս դարդակ է գընում՝ «ա՛խ, Սալաթ Նովա» ին ասում.
Թաք դուն տիս գաս, վիր կու կենամ, թե սագիս՝ սագա իս, ա՛գիգ:

ԱՆԳԱԾ ԱՐԱ ԲԱՐԻԹԱՎՈՒՐ

Էսպես բարիթավոր, լավ յարանա, Արութիցի ասած: Էսպես
լավ քարիթավոր է, ինչ որ աշուղ օղանի գլխով անցնելու է,
բոլորը գրած է սրա մեջ:

ԽԳ (6)

[Ա.]

Անգան ա՛րա բարիթավոր,
Գընա՛, հիդը խաղ մի՛ անի.
Յարի սիրտը դաղ մի՛ անի,
Էտ կըրակը չաղ մի անի.
Չաղ շուռ արի
Յարսուն տարի,
Յարին բեղամաղ մի՛ անի:

Բեղամաղ չըլի միզանից,
Չը հիռանա անմիղ բանից.
Յարը նազով հոքիս հանից.
Հանած ծառ է,

Զադուքար իս փել ու փանդով,
Շիրագու շուշա իս ղանդով,
Այնաբանդ իս խաթաբանդով.

Զամ-հալիլա,

Լալ ու թիլա.

Զանս հանեցիր էտ փըրսանդով:

Էտ փըրսանդով համ իս անում,
Դաստամազըն նամ իս անում,
Աբա խաթրըն ջամ իս անում.

Զամ իս շինի,

Դոշդ է սինի.

Շամամնիրըն դամ իս անում:

Դամ ու դովրան իս համաշա,
Դաստա-դաստա մազըն քաշ ա,
Հաքաճըն գար ու ղումաշ ա,
՝Լումաշ՝ գարով.

Գու լա տարով՝

Օվ քիզի գու քա թամաշա:

Թամաշա իս, վարթի ոանգ իս,
Ծով տեսած օսկու մահանգ իս,
Սանթուր ու քամանչա, շանգ իս,
Բարակ ձենով սագ իս անում.

լա՛ր, ամա՛ն:

[Գ]

Սագ իս անում, դուր իս գալի.
Բաղչի մեչը ջուր իս գալի.

Փունջ մանուշակ նուր իս գալի.

Նուր գովելի,

Անպատմելի.

Վարթի մեչը շուռ իս գալի:

Շուռ իս գալի բըլբուլի պես.

Հուտըդ գու քա սընբուլի պես,

Սուփրի մեչը թայգուլի պես.

Դաստա կապած,

Ռեհնին կըպած,

Բաց իս էլի դուն գուլի պես:

Գուլ իս կոկոր տերիվակալ,

Չիս թառամի, արիվակալ,

Թաքավուր իս բարիվակալ.

Բարով տամ քիզ,

Մըտիկ տո՛ւ միզ՝

Չէ թե ամսով, օրիվակալ:

Օրն ի օրը շատանում իս,

Էշխի մեչը մոդանում իս,

Սըրտիս դարդը յիդ անում իս.

Յիդ արա, տի՛ս,

Թե թաբիր իս.

Խիլքը գլխես հա՛ տանում իս:

Տարար խիլքըս, հեյրան արիր.

Բարակ մեճկըդ սեյրան արիր.

Էտ կըրակով բիրյան արիր.

Հալբաթ մահըս հազ իս անում.

յա՛ր, ամա՛ն:

Հազ չունիմ խային յարեմեն.
 Չիս ջոզվում անգին քարեմեն.
 Թաք չանց կենաս իդարեմեն.
     Իդրար անիս,
     Հոքիս հանես,
 Պըրծընիմ անուզարեմեն:

Անուզար իմ քաշում, ամա՛ն,
 Քիզնից ուրիշ չունիմ գուման.
 Ծուցիդ մեշը չայիր-չիման,
     Չիման ասիմ,
     Մուրախասս իմ.
 Սըրտումս ունիմ իդրար իման:

Իդրար իմանեն չանց կենամ.
 Առանց քիզ մին օր վո՛ւնց կենամ.
 Բերնումըս դընիմ սանձ՝ կենամ.
     Սանձահարիմ,
     Սիրտըս վառիմ.
 Անհընանալու գանձ կենամ:

Գանձ իս սիրով ու սիրեկան,
 Ղիմեթ ունիս անգին ական,
 Լալ ու ջավահիր պատվական.
     Պատիվ անիմ,
     Քանի ջան իմ,
 Չուն աշխարս է անցողական:

Անց մի՛ կենա, թե հալալ իս,
 Մի մոր ծըծած, մի մոր դալ իս.

Ղարույ ունիմ, թեգուզ հալիս,
Զունքի իլթիմագ իս անում.
յա՛ր, ամա՛ն:

[Ե]

Իլթիմագըս է՛ս է, ջա՛նում.
Օրըս հիդըդ կես է, ջա՛նում.
Էշխը էստու պես է, ջա՛նում.
    Զանում՝ ջան իս,
    Աննրման իս.
Աշխարս ուս ու տիս է, ջա՛նում:

Ռս ու տիս արս, իմացի.
Մըտիկ արս ադ ու հացի.
Թաք իդրարին դըրուստ կացի.
    Կաց իդրարին,
    Ահի շարին.
Յիս մեռանիմ, վըրես լացի:

Լաց ըլիս՝ աճկըդ գայ անիս,
Դաստա ռեհանըդ փայ անիս,
Արտասունքնիրըդ չայ անիս.
    Չայ ու ջուր իս,
    Խիստ տըխուր իս.
Ադալաթըդ շահի անիս:

Շահի գուրիաթ դաբադը
Զի հարցընի դուգուն դադը.
Վա՛յ թե է՛լ չը խոսիս վադը.

Վաղը գու քամ,
Նըստիմ ու լամ,
Ասիմ բարիթավուր խաղը:

Խաղ իս էլի, Սա՛յաթ Նովա.
Դաղ իս էլի, Սա՛յաթ Նովա.
Բաղ իս էլի, Սա՛յաթ Նովա.
Գլուխդ փիանդագ իս անում.
յա՛ր, ամա՛ն:

ԽՆԸՄԵՑՈՒՐ ՁԵՌԻԴ ԹԱՍԵՄԵՆ

Հասկա թապիբ, Արուսիանի ասած, մայիսի 10, քրոնիկոնի 446ին:

ԽԶ (32)

Խըմե՛ցուր ձեռիդ թասեմեն,
Ջո՛ւր իմ ասում, [տո՛ւր քասեմեն.
Մըն]ացի սրկու մասեմեն.
Աճկի՛լուս, քուր իմ ասի,
[Հուր չիմ ասի,
Հուր] չիմ ասի,
Թուր չիմ [ասի], տուր չիմ ասի:

Գո՛գալ, աստված քիզի լավ տա,
Չուզողի աճկերունց ցավ տա.
Անգալի խոսկին մի՛ ավտա.
Աճկիլուս, ո՞ւր իմ ասի,
Ջուր չիմ ասի,
Ջուր չիմ ասի,
Ջու [ր չիմ ասի, սուր չիմ ասի]:

Օվ քիզի այան մըտիկ տա,
Աբելին՝ Կայան մըտիկ տա.
Ինչ աճկ քիզ խայան մըտիկ տա,
    Ջանում յար, կուր իմ ասի.
        Նուր չիմ ասի,
        Նուր չիմ ասի,
    Ջուր չիմ ասի, հուր չիմ ասի]:

Օվ օր ինձ շինից դիվանա՝
Սուրփ Կարապետեն խիվանա.
Վադի էրեսը սիվանա.
    Աճկիլուս, [մ]ուր իմ ասի.
        [Ջ]ուր չիմ ասի,
        [Ջուր չիմ ասի,
    Նուր չիմ ասի, գուր չիմ ասի]:

Էշխենեդ խըմած մաստ էկած,
Գըլուխըս մահին [ոաստ] էկած,
Սայաթ Նովեն իմ տիսդ էկած.
    Աճկիլուս, ո՞ւր իմ ասի,
        Սուր չիմ ասի,
        Սուր չիմ ասի,
    Տուր չիմ ասի, [հուր չիմ ասի]:

ԱՃԿ ՈՒ ՈՒՆՔԸՂՎ ԿԵՐ ԻՍ ԹՈՂԻ

ԽԷ (47)

Աճկ ու ունքըդ վեր իս թողի, հուքմըդ վըրես խարի բարբաթ,
Աջաբ քիզ ի՞նչ գեթ իմ արի, խոսում իս դուն չարի բարբաթ.
Օվ քիզի խաչան մըտիկ տա, սիրտը դառնա քաթի բարբաթ,
Թեգուզ պահե, թեգուզ սպանե, դըռանըդ նոքարի բարբաթ:

Դըռանըդ նոքար չիս պահի, թաքավոր իս՝ ղուլ սըպանող.
Խոսկըս առակով իմացի, Լո՛ւսնաստըդ, փուզուլ սըպանող.
Բացվիլ իս բաղի միշումը, կա՛րմիթ վարթ, բըլբուլ սըպանող.
Կըտրիլ տու՝ քանի կըտրում է քու թուրը՝ սարդարի բարբաթ:

Յա՛ր, ինձ մե ճանփա կանգնեցու՝ կեճամ խաթըրջամի նըման,
Գիշիր ու ցերեկ լալիս իմ, աճկիրըս է ճամի նըման.
Թող դըռանըդ նընգած ըլիմ օտար բարեկամի նըման.
Անգալին աստվաճ սըպանե, Փահրադ-Շիրին՝ ղարի բարբաթ:

Գարնան շրնչի ծաղկի նըման կարմիր վարթը բաց է ըլում.
Ի՞նչ օքոտ է քու բաղմընչուն, վուր բըլբուլը լաց է ըլում.
Պըռոշեմեդ միդր է կաթում, թողնիս՝ յախեդ թաց է ըլում,
Էնդու համա քաղցր իս խոսում՝ լիզուդ է շաքարի բաբաթ:

Մարթ իր խոսկով կու ճանաչվի, գուգե շահի վեզիր շինին.
Բեդասլը ասըլ չի դառնա, թեգուզ վեքիլ, նազիր շինին.
Թե կամենաս ամենան տիդ քու ասածըդ հազիր շինին,
Սա՛յաթ Նովա, խոսկըդ ասա բելլու՝ քամանդարի բաբաթ.

ՀԸՆԴԵԱՑ ՔԱՂԱՔԻՑԸ ՀԱՆԱԾ

ԽԸ (46)

Քնդկաց քաղաքիցը հանած, ջալահիր քար արմանալու,
Ինչի դիպչիս նաղըշ կոնիս, օսկե փարգալ արմանալու.
Ամեն մարթ չի կանա ճարի շահով շըքար արմանալու.
Մարթ հիդըդ չի կանա խոսի, Բոստոմի Չա՛լ արմանալու:

Ծիմշատի ծառ բահամ էկած, շենքըդ տաշիլը ի՛նչ կոնե.
Էրանի է քու տիրուչը, յադին յաշիլը ի՛նչ կոնե.
Էրեսըդ խասա մուրասա՝ դալամ քաշիլը ի՛նչ կոնե.
Կարմիր ու կանանչ ու ճերմակ, սարիսար ա՛լ արմանալու:

Դուն հիշտ դիմիշ անելու չիս, ճըրաք վառած, դըժար ճարած.
Օվ օր էրեսըդ կու տեսնե, խիլքը կու դառնա շըվարած.
Անգին յադութ, անգին ալմաս, բոլորքըդ ջալահիր շարած,
Սկանդարի Չուլի՛արեն թողած՝ ջընա՛ղ հեքալ արմանալու:

Համաշա սեյրան իս անում, վարթ ու մանուշակ քաղում իս,
Շուշա-բըրուե գուլաբդան բերնեդ վարթաջուր մաղում իս.

Թաքավորի թաջի ջիղա, օսկե թիլըդ շաղմադում իս.
Հուրսուրդի ձեռիցը փախած ջեյրան, մարալ արմանալուս

Յա՛ր, քիզանից հիռանալըս մեռնելուս վըրա դըժար ս.
Էշխիցըդ Մեջլում իմ դառի, ի՛նչպես անիմ ինձի չարա.
Ավելի չէ Սայաթ Նովեն՝ քիզի ծառա ու նոքար ա.
Նըրսանից ձեռքը քաշիլը՝ շա տ ա էտ, [[ա՛]] արմանալու:

ԿԻՍԱՄՈՒՐԱԶ ՄԻ՝ ՍԸՊԱՆԻ

Էսպես լավ գարեհլիի ձայնով է*:

ԽԹ (45)

Կիսամուրազ մի՛ սըպանի,
Չունքի արիր սեր, նազա՛նի,
Թե քիզ ավել յադ յար սիրիմ,
Ումբըս չանիմ խեր, նազա՛նի:

Աշխարումըս [դուն իմ] ջան իս,
Դուն իմ ջան իս, սուլթան, խան իս,
Ի՞նչ կուլի միզ մըտիկ անիս
Հազրեն մե ջեր, նազա՛նի:

^
Ղարիբ դավրիշ իմ, հաջ չունիմ,
Գըլխիս էրծաթե թաջ չունիմ,
Յիս քիզ ավել իլլաջ չունիմ,
Դուն դառի ինձ տեր, նազա՛նի:

---

* Եռոջի որդի Օհանի ծան.:

Կըրակ տըվիր՝ կրակեն ավել,
Չախմախ էլ ունիս դուն, ցավ էլ
Աշխարումըս քիզնից ավել,
Օ՛վ ասավ՝ թե կէր, Աագա՛նի:

Սաչաթ Նովեն իմ, ճար չունիմ,
Տիս վարթենեն [մե] խար չունիմ,
Թե դուն ասիր՝ յադ յար չունիմ,
Իդրարըդ էտ էր, Աագա՛նի:

ԽԱԲԱՐ ԳԸՆԱՑ ԲԸԼԲՈՒԼԻ ՄՈՌ

Ծ (52)

Խաբար գընաց բըլբուլի մոդ. «Վարթը քու գալուն մընում է. Ճուխկընիրը բացրացիլ է, վըրեն շուռ գալուն մընում է. Առավուտուց զանգակի պես քաղցըր ձեն տալուն մընում է»: Բըլբուլն ասաց. «Չիմ կանա գա, պուճպուճեա լալուն մընում է»:

Վարթը ասաց. «Իմ բըլբուլին ալ պուճպուճեն վո՞ւնց կու խսսիե. Թե խիլք ունիս, հարիբ բըլբուլ, է՛լ քու բաղի ճանսիեն չսսիե»: Քանի գուզե քընած տիղը իր թշնամին կուող կասպե, Էլի վիրշումը մեյդանը Բոստոմի Չալուն մընում է:

Վարթը ասաց. «Խա՛յին բըլբուլ, ճալլաթ էտ քու էհտիբարին, Անց կացավ ապրիլ-մայիսը, մեկ օր չը հարցըրիր յարին»: Չէթուլ թե մուրազին հասնին, տե՛ս ի՛նչ արավ քավթար հարին, Փահրադին քլունգը սըպանից, Ծիրին՝ խանջալուն մընում է:

Աշխարումը վարթն է Էլի բըլբուլների սիրեկանը. Բըլբուլի լիզվով իմ ասում, տե՛ր, պահե վարթի նըմանը. Աշխարումըս քանի սաղ իս, Սայաթ Նովի գերեզմանը՝ Ծահ-Աբասի լալի նըման՝ շահի վրեն գալուն մընում է:

ՓԱՀՐԱԴԸ ՄԵՌԱԾ, ԾԻՐԻՆՆ ԱԵՆԼՑ

Էս մուսադասի ձեռնով է, շատ լավն է, Մայաթ Նովայի ասած*:

ԾԱ (48)

Փ ահրադը մեռած, Ծիրինն ասաց՝ հարեն էրված իմ.
Քաշվիլ է վարթը, մոդ չի թողնում, խարեն էրված իմ.
Բըլթուլըն ասաց՝ վարթիս խարթի քարեն էրված իմ.
Տասնումեկ ամիս մունջ իմ կացի՝ տարեն էրված իմ.
Աստված կու սիրիս, զար մի՛ հաքնի, զարեն էրված իմ,
Մեջլումի նըման ման իմ գալի, յարեն էրված իմ:

Չը կա փաշայի խազիճումը մայ քիզի լայիդ.
Հալա չին գործի Քիրմանումը շալ քիզի լայիդ.
Օսկե մատնումըդ դուն դըրիլ իս լալ քիզի լայիդ.
Հաքիլ իս ատլաս, ոանգը գուլգազ-ալ քիզի լայիդ:
Աստված կու սիրիս, զար մի՛ հաքնի, զարեն էրված իմ,
Մեջլումի նըման ման իմ գալի, յարեն էրված իմ:

Երգչի որդի Օհանի ծան.:

Խոսկիրըդ քախցըր, լիզուդ շաքար, շարթի միշումը.
Փարունքվան ծաղիկ, բաց իս էլի մարտի միշումը.
Մազիրըդ ռեհան, փաթըթված է վարթի միշումը՝
Կանանչ տերեւէն նամ չի կաթի գարթի միշումը.
Աստված կու սիրիս, գար մի՛ հաքնի, գարեն էրված իմ,
Մեջլումի նըման ման իմ գալի, յարեն էրված իմ:

Սաչաթ Նովեն իմ, Էնդուր գու լամ, դարդիրըս արբար.
Մազիրըդ ռեհան, կըլապիտոն, հուսիրըդ շարբար.
Բարակ դամաթիդ խիստ սազ գու քա դիբա ու զարբար.
* * * * *

Աստված կու սիրիս, գար մի՛ հաքնի, գարեն էրված իմ,
Մեջլումի նըման ման իմ գալի, յարեն էրված իմ:

ԱՅԲ ԱՍՏՎԱԶ ՍԻՐԻՍ

Էս այբբենական ղարափեշա է*:

ՄԲ (50)

Ա ՅԲ աստված սիրիս, ԲԵՆ բարի կացի.
ԳԻՄ գագաթըդ արա ԴԱ ու այիբ թո.
ԵԶ էրանի չը կա ԶԱ գալում մարթուն,
Է ԸԹ էրեսիդ դի ԹՈ ու այիբ թո:

ԺԷ ժամանակ հասավ անկիրքս լալու.
ԻՆ ինձի գըցեցիր դարդըս վոխփալու.
ԼՅՈՒՆ լալով իմ յիս աշխարքս մընալու.
Էնդոր վա՛խ քաշեցի ԽԷ ու այիբ թո:

ԾԱ ծովումը մընաց, դուս չեկավ նավըդ.
ԿԵՆ կամով ավելցրիր քու սըրտի ցավըդ.

---

* Օհանի ծան.:

ՀՈ համան կանչում իս ՉԱ ձայնով դավրդ.
ՂԱԹ դաբուլ կաց՝ ճարիս ԾԷ ու այիբ թո:

[ՄԵՆ, Յի, Նու, Ծա, Ո[վո] Չա,
ՊԷ, ՉԷ, Ռա, ՍԷ, ՎԷվ, Տլուն*]:

- . ՐԷ-րըն ՅՈ ցամքիլ է, ՀՅՈԻՆ հունար ունի,
ՓՅՈԻՐ փակեցին դուռը, ՔԵՆ շրքար ունի
Եվ Օ ՖԵՆ կարթալու ա՛ստվաձ ճար ունի,
Հալալ Սաչաթ Նովուն՝ կեճ ու այիբ թո:

---

* Ենթադրվում է, որ պակասում է երկու տուն:

ԱՅԲԸԲԻՄԸ ԿԱՐԹԱՑԻԼ ԻՄ

Էս հայերեն թեջնիս է*:

ԾԳ (51)

Այրբիմը կարթացիլ իմ դասեդաս,
Հասա ոա է, հա ջէ, հասա սէ
Անգրրծակի մե ձեն էկավ դասեդաս,
Անգամ կալա, չիմացա ինչ հասաս է:

Հազար տարին մարթու անկին թաքավոր.
Քանի տընանգ, քանի հարուստ, թաքավոր,
Չի հարրցնի ախկատ, հարուստ, թաքավոր,
Մահը վոր կա, առանց [կըշիոք] հասաս է:

Դառնացավ, թըթվեցավ կինքըս ծովացավ.
Ա՛խ քաշելեն սիրտըս նընգավ ծովացավ.
Կաթելով, կաթելով դարդըս ծովացավ,
Մե մարթ չը կա, վոր ինձ խըրատ հասասէ:

Հազար տարին մարթու անկին քարասուն.
Օ՞վ է մնացի աշխարումըս քարասուն.
Սա՛յաթ Նովա, տարիդ էլավ քարասուն,
Դուն մահի հիդ, մահը քիզ հիդ հասաս է:

---

* Օհանի ծան.:

ՄԸՏԱ ԷՇԵՒ ԲՈՒՐԵՆ

Էս հայերեն Վարանգա է*:

ԾԳ (49)

Մըտա էշիս քուրեն խալիս դառնալու,
Սիրտըս էլավ քէ ու աչիք, էրկու բեն,
Կամալ սովդեն մըտա դարդը բառնալու,
[Էլ] ո՞ւմ բըռնիմ սէ ու աչիք էրկու բեն:

Դադա պիտի խոսկը դադիմի շինե.
Ծարբարի միշունը խամ թիւ չը հինե.
Ջորու նըման չասե՝ իմ դեդեն ձին է,
Մարթ վուր ըլի նու ու աչիք էրկու բեն:

Ինչպէս վուր կըրակին չի դիմանա մում,
Էնպէս սախարթ կուլի, օվ օր խոսի հում.
Սայարթ Նովեն ասաց՝ էնդուր չէ պակսում
Էրկու աճկես էրկու աչիք, էրկու բեն:

---

* Օհանի ծան.:

ԿԱՎԵԼՎԱԾ

ԹԱԲԱՎՈՒՐ ԻՍ, ԴԻՎԱՆՍ ԱՐԱ

ԾԵ (54)

Քաքավոր իս, դիվանս արա, լա՛ր, քու արիվը կու սիրիս,
Նահախ տիղը մի՛ բարգանա, շա՛ր, քու արիվը կու սիրիս,
Կարմիր վարթըս մի՛ փուլ ածիր, մա՛ր, քու արիվը կու սիրիս,
Ուր օր գընաս՝ ինձ էլ հիդըդ տա՛ր, քու արիվը կու սիրիս:

Վարթը էյվընումը կուլի, նամ-նամ արխին սազ ըլիլով,
Կանանչ փոթուը բաց կուլի կարմիր ու գուգազ ըլիլով,
Չուրս բոլորքը ծաղիկներ ին, ճանփին փիանդազ ըլիլով,
Վարթը ակոավին շանց մի՛ տա, խա՛ր, քու արիվը կու սիրիս:

Վարթը մայխին բաց կուլի, փոթուը կու տանի խեչը,
Քանի վոր գուգե թընմըշկի, պետկական է վարթի չեչը,
Քիզ օսկե ամբարչա պիտի, մի՛ նըստի պըղնձի մեչը,
Օ՛վ ջավահիր, անգին ալմաս քա՛ր, քու արիվը կու սիրիս:

Ակռավը բըլբուլ չի՛ դառնա, քանի գուգե վուր ա՛խ անե,
Ամեն ըռանգ ծաղկի մեչը՝ կարմիր վարթը սիրեկան է,
Գուղ մարթը ման գալով գու քա, ձիք կու տա տառկեն կու հանե,
Մի՛ թողնի ճուխկըդ քաղիլու, ծա՛ռ, քու արիվը կու սիրիս:

Բըլբուլը սարեմեն գու քա, իր լիզվովը բաղ կանչիլով,
Ակռեքըս վեր թափեցավ՝ վարթի համա ա՛խ կանչիլով,
Սայաթ Նովեն, վուր բեգրիլ է, շատին էրեց խաղ կանչիլով,
Արտումըս կա ինթիզար-իդրա՛ր, քու արիվը կու սիրիս:

ԳԵԼՆ ՈՒ ՉՈՒՅԱՆՁ

ԾԶ (58)

Գելն ու չոբանը մեկմեկու ոսատ էկան.

Գելն ասավ. «Բարով տեհա, չոբան ախպեր»:
Չոբանն ասավ. «Յիս քու բարովն ի՞նչ կոնիմ.
Վո՛ւնց քու խերը գուզիմ, վո՛ւնց շառը, ա՛նդե՛»

Գելըն ասավ. «Մուլափ կու տամ, վուր մըթնի,
Ոսուլով ման գու քամ, բինեդ կու գըթնիմ.
Քու շըներու հաչոցեմեն չիմ խըրթնի,
Առուտեհան խերն ու շառը շանց կու տամ»:

Չոբանն ասավ. «Հենց գիդիս՝ դուրթ քո՛ւն ունիմ,
Մե անկրս-անգաճրս քու կըռնումն ունիմ.
Ամեն հոշի գլխին մե-մեկ շուն ունիմ,
Առուտեհան քիզ թամաշան շանց կու տամ»:

Գելըն ասավ. «Վուր ամբը գա ծըմակին,
Ակոեքրս կու գըցիմ հոշի դըմակին,

Կեսը կու խիստիմ, կեսն էլ իմ քամակին՝
Մե-մեկ, մե-մեկ սարի ծերին շանց կու տամ»:

[Չորանն ասավ. «Գիդիս անդեր մա՞լ ունիմ],
Ճրտիդ համա էրկրթե կրկալ ունիմ.
Թե վուր ճանգրս նընգար, յիս իղբալ ունիմ,
Կոմբլիս տակին կընձկընձալը շանց կու տամ»:

Սայաթ Նովեն ասավ՝ յիս կարմիր կով իմ,
Կովկիթըս կոտուել իմ՝ հարսից խըռով իմ,
Գիլի հիդ բան չունիմ, չոբնին կու գովիմ,
Մե գամ էլա մաժնի համը շանց կու տամ:

ՄԱԽՈՒԽՆ ՈՒ ՕԽՉԸՐԻ ՄԻՍԸ

ԾԷ (59)

Մախուխն ու օխչըրի միսը կըովեցան,
Ամեն մեկը գովում ին՝ մազեն յիս իմ,
Քու մեչն ի՛նչ ղուաթ կա, ի՛նչ իս դուս տալի,
Մարթու ղուաթ տըվողն ու փազեն յիս իմ:

Մախուխն ասավ. «Օխտը շափաթ պաս ունիմ,
Գըլխիս ծառա օխտը նորահարս ունիմ,
Համիմ, սրխտուր, պիտնա ու պրոաս ունիմ,
Աթամորթու սըրտի մուրազըն յիս իմ»:

Օխչըրի միսն ասավ. «Իմ մեչն է համը,
Կու դնին փըլավումը՝ կու քաշին դամը.
Ինձ մաթլաբեն կոծին, քիզ կոծին ջամը,
Զիգրու կու պատոեցնիմ, քու ջազեն յիս իմ»:

Մախուխն ասավ. «Քանի փըքվիս պատըրովիս,
Պիտի վուր պաս պահիս, հազար փըշըրվիս,

Միխայիլի դարց գաս ու պիտի հաղորթվիս,
Դըժուխկի ու դըրախտի ղազեն յիս իմ»:

Օխշըրի միսն ասավ. «Պակսիլ է օրը,
Պիփ քիզ ին գոյում՝ քաչալն ու քոռը,
Քիզ կու քոռացնե իմ մատդի գօրը,
Լավաշում փաթաթած թավազեն յիս իմ»:

Սայաթ Նովեն ասավ. «Խոմ գի՛ղիք՝ օց իմ.
Գուզիք Էրկսիդ մետի, մեքաշ սըղոցիմ.
Կու վիկալնիս յիս ձիզ մութ տիղը կոծիս,
Կոխալեքը կու դընիս՝ ձիր ոազեն յիս իմ»:

ԱՍՏՈՒՉ ԽԻԱՎ ԱՐԻՑ

ԾԸ (64)

Աստուծ խիալ արից, սրվթա
Ստիղծից նախ մարթըն Աթամ.
Աթամի կուղեմեն քաշից,
Յիվան տրվից նրրան համդամ:

Համդամ գուզիք՝ է՛ս ձիզ հարար՝
Տերըն ասաց չուտիք էս բար,
Թե չէ կու տեսնիք մինձ զարար,
Վուր առիլ իք էս պըտղի համ:

Համ առնիլը ուզից նախամար Յիվան,
Չարը գըթավ նրրան, տրվին իրար կամ:

[Կամով նընգավ չարի թողը],
Քաղից արքիված խընձորը,
Խափից Աթամ նախահորը,
Կերան ու դառան մերկանդամ:

Մերկացան ու ամանչեցին,
Փռշման դառան ու լացեցին,
Տերը վուր էկավ՝ խափեցին,
Թե՛ օգրն էր արավ սրթամ:

Սրթամ արից տերն էլ, քըշից դըրախտեն,
Քանի վուր պատվիրքը շըպահին թամամ:

Թամամ մութ բըռնից աշխարը,
Ի՞նչ է Աթամ-Յիվի ճարը.
Սատանեն գըթավ հընարը,
Ասաց՝ գուգի՞ք ձիգ լուս կու տամ:

Կու տամ ասաց՝ գիրը արավ,
Հորդանանու գիրը տարավ.
Աթամ վուր էտ շարթը արավ,
Նաթիջում դըժուխկ գընաց ջամ:

Ջամ հազար տարի անց, տերն էկավ աշխար,
Ազատից հոքիքը, բան չը թողից քամ:

Քամ ու նիդ օրիր տեսան շատ.
Օվ ունեցավ հուս ու հավատ,
Իդրարին մընացող հաստատ,
Տերը կու հիշե ամեն ժամ:

Ժամըն ու ժամանակն է նիդ.
Մահը գու քա ամենան տիդ.
Կու լինի դադաստան ահիդ.
Աղաշիմ փըրկըչին՝ հուսամ:

Հուսամ, Սա՛յաթ Նովես, միխկիրըս քավիմ,
Թե չէ դադաստանին յիս ի՞նչ ջուղար տամ:

ՍՈՒՍԱՆ ՍԸՆԲՈՒԼ ԳԱՍՏԱՄԱԶԸԴ

ԾԹ (65)

Սուսան սընքուլ դաստամազըդ Էրեսիդ խափանգ իս արի,
Կավիրըդ օլոր տար ու բիր, արայիշ գուլ հանգ իս արի:

Հանգ իս արի, յա՛ր, ա՛ յար,
Սիրտըս արիր յարա, յա՛ր,
Գըլուխըս մատաղ կոնիմ՝
Վարուլ անիս, յա՛ր, ա՛ յար:

Ումբրիս յարը ձըգիլ ղադանգ իս արի,
Վայ թե կըտըրվիլ է ղափիլ, յա՛ր ա յա՛ր:

Անկիրըդ ծով, Էրեսըդ շովդ, Էշխըս լուդ կուտա անղայիդ,
Անքանար ջուրըն իս գըցի, բուրբըս տալդա, ջըրհիդիդ:

Ջըրհիդիդեն Նոյ այիբ,
Վուր փըրկըվից նու այիբ,
Նոյին գեմին ազատից,
Ինձ՝ այիբն ու նու այիբ:

Սե-մեկ ինձի տիսուդ թե՛ անին լայիդ,
Կու կեճամ ջամալիդ մայիլ, յա՛ր, ա՛ յար:

Հասրաթեդ չոլիրը նընգած, Մեջլումի պես Լեյու զայաթ.
Յարալու ջեյրան իս դառի, յիս քու էդնեդ՝ ավչի-սայադ:

Սայաթ Նովեն իմ, սայադ.
Անումըս հաշվիր՝ սայ-ադ.
Տիսուդ կարոտ չը թողնիս,
Չասիս՝ սա օտար, սա՛ յադ:

Կամ թե՛ գուրձալուր իմ, բեքարա խայաթ,
Աքածըդ՝ ինձ չի լի վայիլ, յա՛ր, ա՛ յա՛ր:

ՀՈՒՐ ԻՍ ԷԾԽՈՎ ԿԸՐԱԿԱԾ

Կ (56)*

Յ ուր իս՝ էշխով կըրակած,
Խոսկ իմ ասում առակած,
Իմ սիրմա-էրծաթ ախպեր՝
Օսկեջըրով վարակած:

Հանփորիս՝ սիրով հանփոթ,
Վունց օր խեչին է դաստոր.
Օվ քիզ խայան մըտիկ տա՝
Դառնա էրկու աճկով կուր:

Վ ուր չիս ասիմ՝ իմացի,
Էշխի մեչը հիմնացի.
Ինձ հուրյան-քիրյան արիր,
Ասում իս թե՛ դիմացի:

---

* Տես՝ խաղ ԺԱ(13): Ծ. խ.:

Հուր իս, սիրով, սիրական,
Քիզի հուլլուղ պատվական,
Հազար թուրլու կերակուր,
Սուրփ գինի անապական:

Պըխտուր սիրտըդ պարզ արա,
Բլբուլի պես փարզ արա,
Ասըձուն փա՛ռք, քաղկունն իս՝
Դարդըդ խանին արզ արա:

Արզ իս անում հազարին,
Հա՛ գարբարին, հա գարին.
Սիրտըս յարալու արիր՝
Աճկըս գու լա հա՛ գարին:

Հազ[արին] հազարի պիտի,
Էրած սըրտին ճար պիտի,
Յիս մե էշխի ջունուն իմ,
Ինձ մե դողրու յար պիտի:

Յարի լիզուն բըլբուլ է,
Դաստամազը սնբուլ է.
Սայաթ Նովեն լալիս է,
Մագա՛մ հարիբ բըլբուլ է:

ՀԻՄՔԸԴ ՎԵՐՍՏԻՆ ԵՌԻՐԵՑԻՆ

ԿԱ. (62)

Հիմքըդ վերըստինն նուրեցին, շաղ արին, Մողնու սուրփ Գեվուրք.
Քար ու կիրըդ օխշարի կաթ շաղ արին, Մողնու սուրփ Գեվուրք.
Աչ ու ձախ կախեցին՝ բրուլե ճաղ արին, Մողնու սուրփ Գեվուրք.
Յիրգնոց լուսը վըրեդ կամար-թաղ արին, Մողնու սուրփ Գեվուրք:

Պատիրըդ կարմիր ագուրով, սընիրըդ տաշ մարմար քարով,
Հընդու միշեմեն դուս էկած վարաքուրըդ՝ ղալամքարով.
Թագիրըդ անգին ակնիրով, ըզգիստըդ զարբարով, զարով.
Բիմըդ ու խաչկալըդ դրախտի բաղ արին, Մողնու սուրփ Գեվուրք:

Վիրնատունդ սանդալե տախտակ, ոանգըն է տորոնի նրման.
Հոքով ու մարմնով կու սըրփվի, օվ քիզ գու քա մոնի նրման.
Տապանակ ոխտի կըտակավ խորանդ Ահարոնի նրման.
Միաբանքըդ քաղցըր ձայնով տաղ արին, Մողնու սուրփ Գեվուրք:

Ամեն բորոտը կու սրփվի, քիզի գու քա օվ փափակով*...

[1751]

* Այս տողը ջնջված է հեղինակի կողմից:

ԱՇԽԱՐԵՄԵՆ ԲԵԶԱՐԻԼ ԻՄ

ԿԲ (67)

Աշխարհմեն բեզարիլ իմ, էլ բերնումըս համ չըկա, չէ՛,
Թառամիլ է սրտիս վարթը, սափա, զուղ ու դամ չը կա, չէ՛,
Ամեն մարթ իրան է քաշում, դարդիման համդամ չը կա, չէ՛.
Բոլորքըս ղամքաշ ին դառի՝ ուրախ սիրտ անգամ չը կա, չէ՛:

Դառը խոսկով սիրտըս խուցից, վաղի ձեռնեմեն գու լամ յիս,
Դոստիրըս դուշման ին դառի, յաղի ձեռնեմեն գու լամ յիս—
Մեկ չէ, էրկու չէ՛ աշխարում շատի ձեռնեմեն գու լամ յիս.
Էհտիբարը վիրացիլ է, ասկ ու բարեկամ չը կա, չէ՛:

Է՛՛յ ադալաթ, հուքմի-հեքիմ, սուչըս ի՞նչ է, ա՛սա ինձի.
Վուր հաքցըրիի իմ չուզեցած սիվ ու սուք լիբասըն ինձի.
Խըմցըրեցիր անմիղ տիղը, էս աղուի թասըն ինձի,
Հոքուդ մեչ ինչափ, սըրտումըդ շընուք ու քարամ չը կա, չէ՛:

Թե ուխասաթ տան, սիրտըս բանամ, կու տեսնիք դարդիրըս ծով ա.
Դովրանեմես դուս ին գըցի, իմ տիղըս բըռնողն օ՛վ ա,
Ասում ին՝ տարսըդ թամամից, լա՛ց ու վուխիս, Սա՛յաթ Նովա,
Հե՛՛յ վախ, էլ ձեռիս քամանչա, մեջլիսումը ջամ չը կա, չէ՛:

ԻՂՐԱՐ ՈՒ ԱՄԱԳ ՉՈՒՆԵՑՈՂ

ԿԳ (68)

Իղրար ու ամագ չունեցող յարի ձեռնեմեն դադ կոնիմ,
Բըլբուլին վարթեմեն զըրգող յարի ձեռնեմեն դադ կոնիմ,
Մարթուս Էհտիբար չը մնաց, դարի ձեռնեմեն դադ կոնիս
Դիփ խառնակիչ ու ավիրող չարի ձեռնեմեն դադ կոնիմ:

Էլ հոքեվախ կըրոնավուր, մարթասեր իշխան չը մնաց,
Զօրը անգօրին կերիլ է, մարթեկանց վըրա ջառ չը մնաց,
Էս զամանի գոգայներուն ախրաթ ու իման չը մնաց,
Քանի՜ կանչիմ դադ ու փիրյադ, զարի ձեռնեմեն դադ կոնիս

Փիքր ու խիալըս հարգան աշխարքի ցավի մասին է,
Խիղճի, նաչարի, տընանգի, բարու ու լավի մասին է,
Սաչաթ Նովու իոսկը իրավ ու անհրավի մասին է,
Յոխսուլին զըրգող, բենիսափ վարի ձեռնեմեն դադ կոնիմ:

ԱՄԵՆ ՄԵ ԱՐՏԻԱՆՍԱԼՈՎ

ԿԴ. (66)

. . . . .
. . . . .

Ամեն մե մըտիկ տալով արարտ խիլքըս, քամալրս,
Է՛յ, նազանի, ոսկեմ արս, դուն մի՛ դառնա աջալրս.
Հենց ձեռովըդ կապեցիր, Էնպես բաց էր իդբալրս,
Էշխեսնեդ հիվանդացս, չիս հարցընում իմ հալրս.
Քիզիքիզ մըտիկ արս, փոշմանիլու վախտըն է:

Իմ թալնիլը քու բանն էր, չասացիր ի՞նչ իս անում.
Սըրտով սիրածըս դուն իս, էլ ինչի՞ իս արմանում,
Ուրիշնիրու խոսկիրով կապած յարես յիդ անում.
Անկըս ճանապարհդ է, ինչի՞ իս շատ ուշանում.
Մե խալվաթ օթախումը բարիշիլու վախտըն է:

Քու պատվական գըլուխըդ դուն ավարս մի՛ անի.
Էս իմ խունի ջիգարըս հազար փարս մի՛ անի,
Իմ ու քու սըրտի բանը դիփ աշքարս մի՛ անի,
Արութինի շախ սիրտը մեկ էլ յարս մի՛ անի.
Կամով ու ճիտ անելով փաթաթվիլու վախտըն է:

ՄԱԶԻՐ ՈՒՆՈՒՄ ԳԱՍՏԱՌԵՀԱՆ

Էս Արուօթինի ասած է, իլլահի:

ԿԵ (60)

Մագիր ունիս դաստառեհան՝ նման սիրուն սուսանի*.
Ունքիրըղ հալամով քաշած, սագում ին միր գումանին.
Թեթերուկըղ նիս ու նաշտար՝ դիբշում է միր քամանին.
Անկիրըղ օսկե փիալա, կրակ դրից միր ջանին:

Վարթ Էրեսիդ խալ իս դրի՝ ասողի նման հավասար.
Գունքըղ Հնդստանի մում է, ջանս արավ հավար-հավար,
Լիզուդ քաղցր, բառըղ քաղցր, ակրոքնիրըղ անգին քար.
Պրոռշեմեղ միդր է կաթում, չի հասնում միր փինջանին:

Էրեսըղ է արիվ-լուսին, վիզղ է նման հարդարի.
Բուխարնիրըղ կախ ին նընգի՝ ինձ ամա չիս դարդ արի.

---

* Երկվեզվյան այս խաղի և հաջորդ ձոնի (ԿԶ, 61) ընդգծած կիսատողերը գրված են հայերեն, չընդգծածները թարգմանված են ադրբեջաներենից: Մ. խ.:

Կուռըդ շիշմատ, մատնիրըդ՝ մում, դունգըդ արավ ինձ սարսարի.
Պիշիր ցերեկ էշխի մեշը կախվի է միր դամանին.

Էնդու համա ջունուն դառած կանչում իմ ամա՛ն-ամա՛ն,
Անի է, ծաղկի է ծուցըդ, հուտը գու քա աննման.
Դոշըդ դառած [բաղ ու բաղչա], խալ է գցի շամաման.
Կու բխեցնե կաթնեախպուր, կանաչ շաչիր շրմանին:

Թա՛րիի արա, Սա լաթ-Նովա, գոզալը աննման է,
Մենկը հադիդենն քաշած՝ մարթու հոքի կու հանե.
Ի՞նչ իս անում, ղա նլու մարալ, էշխըդ ինձ կու սըպանե.
Մի սըպանի հասրաթենդ, յի կ, տեր մի դառ միր արնին:

ՄՇՈՒ ՍՈՒԼԹԱՆ ՍՈՒՐԲ ԿԱՐԱԳԵՏ

Էս սուխամմագ է, Արութինի ասած:

ԿԶ (61)

Մշու սուլթան սուրբ Կարապիտ, երկինքն է հասլայ գովքը քո.
Գլուխ վարթապիտ ճշմարտության, չկար հավասար ոքը քո.
Խոսկիրըդ անգին ջափահիր, լալ էս թափլայ բերնոքը քո.
Որովայնե երգիրպաքիր, արմացլալ ին ծնողքը քո.
Անապատեն բարբառեցար, հրաշախոս շրթնոքը քո:

Գընացիր գետը Հորդանան, տերըն ինքը մըկըրտեցիւ.
Տիրոջը դու ցուցիր մարդկանց երրուրթությունը հայտնեցիր.
Յիս վասըն ան ուրախ եմ շատ՝ չար սատանեն կորցըրնցիր.
Երեսուն ամ ի մեջ այրի, վասն աշխարին աղոթեցիր.
Մեղրը վայրի վայելիցար, շատ քաղցըր ին քարոզքը քո.

Գրլայ է ի մեջ սուրբ գրքի, Օվաննես միծի ծնունդկանանց.
Զարլամբ քո հոգիք փըրկեցիր, թագ ու պարծան իս կուսանանց.

Հրիշտակնիրըն իջան յիրգնուց, պըսակ լուստ առիր անանց.
Խաչապաշտոյաց հիմըն դառար, աշտանակ իս ամեն վանանց.
Մասունքըդ ամեն տիղ ծավալի, ամեն տիղ է լուս-շողքը քո:

Կըռապաշտը քիզ հյուր կանչեց, զօրս ամենայն յոր Բավաքյաց.
Բազմութունը եղև հուզյալ՝ եխպոր ախչիկը չը խաղաց.
Երդում կերավ գահի վերա, ի՛նչ որ ուզես, կու տամ՝ ասաց.
Մարգարեի գլուխը ցանկաց, ջալարը շուտով գըլխայտաց.
Օխտըն անում հիշատակեցին, որ կտրեցին շըլինքը քո:

Ի՛նչ հրաշալի կերպ ունիր դուն, սանդարամիտը զօրոք սարսլալ,
Տարտարոսը հայտնի արիր, ավետիս համայն առաքյալ.
Դըրախտի հրիշտակըն իս դուն, սուրբըդ սըրբոց սիրտըդ մաքրյալ.
Սաչաթ Նովան շատ կու ողբա, աղաչում է երեսն անկյալ.
Մեղավորաց մեղկը հալե, լուսով լի է տապանքը քո:

ԷՍ Ի՞ՆՉ ԷԼԱՎ Ի՞ՆՉ ՀԻՂ

Էս ղափիան չորս լեզվով է՝ վրացերեն, պարսկերեն, թաթարերեն [ադրբեջաներեն], հայերեն*։ Արուօրհի ասած է, մարտի 6, քրոնիկոնի 446ին։

ԿԷ (63)

Էս ի՞նչ էլավ ինձ հիդ, տե՛ս, ի՞նչ իմ արի,
Դե վիզըդ ծուռ գնա , տանեն դուս արած.
Խիլքըս տանուլ տըված լիղնուրթ իմ դառի,
Գըծված ման իմ գալի, բանեն դուս արած։

Քաղցր թուրքս դառը լիդի շինեցի.
Տիս մի միխկ իմ արի՝ նշտար քաշեցի,
Իմ էն արթար կաթիս արուն խառնեցի.
Բաս էնդու համա իմ նանեն դուս արած։

---

* Վրացերեն՝ Ա տան 1-ին և 2-րդ տողերի 1-ին կեսը և մյուս տների 1-ին տողերը. պարսկերեն՝ Ա տան 1-ին և 3-րդ տողերի 2-րդ կեսը և մյուս տների 2-րդ տողերը. ադրբեջաներեն՝ Ա տան 2-րդ և 4-րդ տողերի 1-ին կեսը և մյուս տների 3-րդ տողերը։ Ծ. խ.։

Յիս բլբույ իմ, վարթըս փակից ալալը.
Տե՛ս ի՞նչ արից հուրիգ-արա՛ ջալալը
Կորցրիլ իմ ջավահիրը ու լալը,
Մա՛դան շունիս, Բաղեշխանեն դուս արած.

Հա՛ լաց էլա, վա՛՛ն կանչիցի անհաշիվ,
Էլ ի՞նչ օբուտ, ջան տուր, կինքըդ հա՛ մաշի,
Էս իմ դարդից թուղ վուր օչ օվ չը քաշի,
Օչ օվ չըլի սիրեկանեն դուս արած:

Ա թի, մի՛խկ իս, Սա՛լաթ Նովա, միղանչող.
Ախպոր ճանփին կինքըս մատաղ ըլի թող.
Սըրան ղարույ իմ արարիչ-ստիղծող,
Հոքիս չանիս դրսխտիջանեն դուս արած:

ԷՍ ՐԱ՞Մ ՄԱՍԻՎԻԴԱ

(ԿԷ (63)* խաղի բնագիրը)

Էս ըս՞ մամիվիդա, բյուրին շի՞ քննդանմ.
Վա՛ր գեթ, բո՛յնը բուրուզ, տանեն դուս արած.
Ճկվա ծավագեբինե, նագ շեշի նարդ նմ,
Գիվանա գնագիրամ, բանեն դուս արած:

Մե խոս գավամծարե տկբիլի թուրա.
Թաղսիրի ման դարանմ, քնլնագի քուրա.
Չունքի գան գաթմիշամ օ շիրին սոթա,
Բաս Էնդո՛ւ համա իմ նանեն դուս արած:

Բուրբուլի վար, վարթս Էփարա ալալի.
Բյուրին շի՞ քննդ հուրիզադան ջալալի.
Իթիրմիշան ջավաեիրը վն լալի,
Մա՛դան շունիս, Բադեշխանեն դուս արած:

---

* Փակագծերում թվանշաններով նշված են խաղերի նոր հրատարակությունները: Ծ. խ.:

Նիադագ վիտիրե, վիճախե վիշի.
Չի՛ ֆայդան, ջան դադան, նամիրան փի՛շի,
Բու դանդ քի ման չաբտըմ, չաբմանըն քիշի՛.
Օչ օվ չըլի սիրեկանեն դու արած:

Մո՛դի Սայաթ Նոմա, շեն ցոդվիլի խար.
Կուրբանադ միմիրմմ—բահի բրադան.
Բունա ման գաբուլամ, է՛յ փանվանդիգան,
Հոքիս չանիս դրախտիջանեն դու արած:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

Ա(1)	Քամանչա	3
Բ(42)	Թեզուզ քու քաշը մարքրիտ տան	5
Գ(16)	Ա՛րի, ինձ անգամ կա՛լ	7
Դ(30)	Վունց օր վուր [^] հարիք բուրբայր	9
Ե(31)	Մե խուկ ունիմ իլթիմագով	11
Զ(27)	Մեջումի պես՝ կորավ յարըս	13
Է(21)	Առանց քիզ ի՛նչ կոնիմ	15
Ը(10)	Դուն է՛ն գըլխեն իմաստուն իս	17
Թ(8)	Յիս մե [^] հարիք բուրբուկի պես	19
ժ(9)	Ոստի՛ գու քաս, [^] հարիք բուրբուկ	21
ժԱ(13)	Խոսկիրրդ մալում իմ արի	23
ժԲ(20)	Ծատ մարթ կուս	25
ժԳ(57)	Ինձ ու իմ սիրեկան յարին	27
ժԴ(33)	Էնդոր աճկըս չլ ցամարում	29
ժԵ(41)	Չի՛ս ասում, թե լաց իս Լի	31
ժԶ(19)	Չենըդ քաղցըր ունիս	33
ժԷ(14)	Էսօր իմ յարին սուսս	35
ժԸ(24)	Աշխարումըս ա՛խ չիմ քաշի	37
ժԹ(23)	Ինձ սիրեցիր էշխլ արնգար	39
Ի(26)	Ի՛նչ կոնիմ հեքիմր	41
ԻԱ(34)	Անգին ակր վըրուդ շարամ	43
ԻԲ(36)	Էշխեմնդ հիվանդացիլ իմ	45
ԻԳ(4)	Ծատ սիրուն իս, Ծավարթայի	47
ԻԴ(12)	Յիս քու [^] հիմնը չի՞մ գիդի	49
ԻԵ(35)	Թամամ աշխար պըտուտ Լկս	51

ԻԶ(15) Գուգիմ՝ ումբրըս հենց անց կացնիմ	53
ԻԷ(17) Դուն Է՛ն հուրին իս	55
ԻԸ(43) Աջաբ բու սիրտըն օ՞վ շինից	57
ԻԹ(5) Դարդ մի՛ անի, ջան ու ջիգար	59
Լ(7) Դիրա ու յինգիդունիա	61
ԼԱ(18) Էշխը վառ կռակ է	63
ԼԲ(37) Ա՛րի հաւով ՚՛ուլլուդ արա	65
ԼԳ(3) Բըլբուլի հիդ լաց իս էլի	67
ԼԴ(53) Աշխարըս մե փանջարա է	69
ԼԵ(2) Պատկիրբըդ ՚՛ալամով քաշած	71
ԼԶ(28) Էշխեմեն էնպես վառվիլ իմ	73
ԼԷ(44) Բեդապին վուր խոսեցընիս	75
ԼԸ(38) Էշխեմեդ անդանակ էլա	77
ԼԹ(25) Աջա՛ք քանի ժամանակ է	79
Խ(22) Դաստամազըդ սիմ ու շարբաթ	81
ԽԱ(39) Յա՛ր, քիզ իսկի գավալ շըլի	83
ԽԲ(29) Քանի վուր ջան իմ	85
ԽԳ(40) Մողըդ նըստողը կու հարփի	88
ԽԴ(6) Անգամ արա բարիթավուր	90
ԽԵ(11) Յիս կանչում իմ լալանին	97
ԽԶ(32) Խըմեցուր ձեռիդ թասեմեն	100
ԽԷ(47) Անկ ու ունքըդ վեր իս թողի	102
ԽԸ(46) Հընդկաց քաղաքիցը հանած	104
ԽԹ(45) Կիսածուրազ մի՛ ըսպանի	106
Ծ(52) Խաբար գընաց բըլբուլի մող	108
ԾԱ(48) Փահրաղը մեռած, Շիրինն սասաց	109
ԾԲ(50) Ար սատված սիրիս	111
ԾԳ(51) Այբըրիմը կարթուցիլ իմ	113
ԾԴ(49) Մըտա Էշխի բուրեն	114

ՀԱՎԵԼՎԱԾ

ԾԵ(54) Թաքավուր իս, դիվանս արա	117
ԾԶ(58) Գեյն ու չոբանը	119
ԾԷ(59) Մախուխն ու օխշըրի միսը	121
ԾԸ(64) Աստուձ խիալ արից	123
ԾԹ(65) Սուսան սընբուլ դաստամազըդ	125

Կ(56)	Հուր իս էշխով կրրագաս	127
ԿԱ(62)	Հիմքըդ վերըստին նուրեցին	129
ԿԲ(67)	Աշխարհունն բեզարիլ իմ	130
ԿԳ(68)	Իդրար ու ամազ չունեցուլ	131
ԿԴ(66)	Ամեն մե մըտիկ տալով	132
ԿԵ(60)	Մագիր ունիս դաստառունսնս թարգմ. Մ. Հասր/սթուն	133
ԿԶ(61)	Մշու սուլթան սուրբ Կարապետ » » »	135
ԿԷ(63)	Էս ի՞նչ էլավ ինձ նիւյ — . . . . . » »	137
ԿԸ(63)	Էս րա՞ մամիվիլլա	138

**Ս ա յ ա թ Ե ո վ ա
Խ Ա Ղ Ե Ր**

Գեղ. խմբագիր՝ Ան. Վ. Գասպարյան
Տեխ. խմբագիր՝ Վ. Ս. Խաչաթյան
Վերստուգող սրբագրիչ՝ Հ. Վ. Վարդանյան

Հանձնված է արտադրության՝ 19/VI 1968 թ.: Ստորագրված է տպագրության 4/III 1969 թ.: Թուղթ տպագրական № 1, 60×84¹/₁₆, տպ. 9,0 մամ.=8,37 պայմ. մամ., հրատ. 3,3 մամ.+1 ներդիր, պատվեր 863, տիրաժ 20 000, գինը՝ 37 կ.:

«Հայաստան» հրատարակչություն, Երևան—9, Տեղյան 91:

ՀՍՍՀ Մինիստրների սովետի մամուլի պետական կոմիտեի
պոլիգրաֆարդյունաբերության գլխավոր վարչության
№ 1 տպարան, Երևան, Ալավերդյան փող. № 65:

